

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

УДК: 378.017-051:17

Погоджено

Допускається до захисту

Декан гуманітарно-педагогічного
факультету,

кандидат філософських наук, доцент
Савицька І.М.

Завідувач кафедри педагогіки,

доктор педагогічних наук, доцент
Сопівник Р.В.

« » 2021 р.

« » 2021 р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: «Формування педагогічної культури майбутніх викладачів
закладу вищої освіти у процесі магістерської підготовки»

Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»

Освітньо-професійна програма: Педагогіка вищої школи

Виконав

Леус М.В.

Керівник магістерської роботи

Будник І.М. д. пед. н., доцент

КИЇВ – 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ

Освітній ступінь «Магістр»

Спеціальність: **011 «Освітні, педагогічні науки»**

Освітньо-професійна програма: **Педагогіка вищої школи**

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри педагогіки,

доктор педагогічних наук, доцент

Сопівник Р.В.

« » 2021 р.

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Студент Леус М.В.

1. Тема магістерської роботи: «Формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладу вищої освіти у процесі магістерської підготовки»

Керівник магістерської роботи: **Бушик І.М.** д. пед. н., доцент

затверджені наказом від «22» грудня 2020р. № 5

2. Термін подання студентом магістерської роботи: «3» грудня 2021 р.

3. Вихідні дані до магістерської роботи: нормативна документація щодо організації навчального процесу у ВНЗ, наукова література

4. Перелік питань, що підлягають дослідженню:

- 1) здійснити теоретичний аналіз поняття «педагогічна культура»;
- 2) дати структурно-функціональну характеристику педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти;
- 3) виділити методологічні основи формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти;
- 4) здійснити моделювання системи педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки;
- 5) проаналізувати систему формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки;
- 6) дати організаційно-методичні рекомендації формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки.

5. Перелік графічного матеріалу: *презентація до доповіді*

6. Дата видачі завдання «01» вересня 2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назви етапів виконання магістерської роботи	Строк виконання етапів магістерської роботи	Примітка
1.	Аналіз наукової літератури	01.02. 2021 р.	
2.	Дати структурно-функціональну характеристику педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти;	01.05. 2021 р.	
3	Виділити методологічні основи формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти;	01.06. 2021 р.	
4	Здійснити моделювання системи педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки	01.07. 2021 р.	
5.	Проаналізувати систему формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки	01.09. 2021р.	
6.	Дати організаційно-методичні рекомендації формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі	01.10. 2021 р.	

магістерської підготовки			
7. Підготовка тез, доповіді та участь у науково-практичній конференції	жовтень-листопад 2021 р.		
8. Підготовка магістерської роботи до захисту	до 13.12. 2021 р.		

Керівник: доцент кафедри педагогіки

Буцик І.М.

Завдання прийняв "01" вересня 2020 року

Леус М.В.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ЗМІСТ

НУБІП України

ВСТУП..... 6

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.... 11

1.1. Теоретичний аналіз поняття «педагогічна культура»..... 11

1.2. Структурно-функціональна характеристика педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти 22

1.3. Методологічні основи формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти 35

РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ 50

2.1. Моделювання системи педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки..... 50

2.2. Система формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки..... 67

2.3. Організаційно-методичні рекомендації формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки..... 79

ВИСНОВКИ 89

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 92

НУБІП України

НУБІП України

РЕФЕРАТ

Магістерська робота на тему: «Формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладу вищої освіти у процесі магістерської підготовки» складається із вступу, 2-ох розділів, 6-ти підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 103 сторінки друкованого тексту.

У вступі розкривається сутність опрацьованої теми її значущість у педагогічній практиці, обґрунтування необхідності розробки даної теми.

У першому розділі висвітлено теоретичні аспекти формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти; теоретичний аналіз поняття «педагогічна культура»; структурно-функціональна характеристика педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти; методологічні основи формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

У другому розділі подано реалізацію системи педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки; моделювання системи педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки; система формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки; організаційно-методичні рекомендації формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки.

У висновках викладаються найбільш важливі теоретичні результати, одержані в процесі роботи над темою і узагальнюється результат дослідження даної теми.

Ключові слова: педагогічна культура, викладачі, аспекти, майбутніх, заклади вищої освіти

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний стан українського суспільства, процеси, що проходять у політичному, економічному та духовному житті країни, спонукають по-новому поглянути на проблеми формування інтелектуального та творчого потенціалу особистості у вищих навчальних закладах. Сьогодні все більше усвідомлюється необхідність у спеціалістах нового типу, здатних до самореалізації та функціонування у нових соціально-економічних умовах, що поєднують у собі високий рівень культури, освіченості, професійної компетентності. Дані характеристики визначають перспективу розвитку особистості вузу, вимагають реорганізації освіти, ставлять завдання формування особистості спеціаліста з високим рівнем професіоналізму, креативності, високим рівнем педагогічної культури. Проблема формування та вдосконалення педагогічної культури вчителя в даний час є актуальною у зв'язку з тенденцією, що намітилася, до розкриття індивідуального потенціалу особистості, її творчих здібностей в освітньому процесі.

Актуальність розв'язання задачі формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти зумовлена процесами інтеграції та модернізації, що відбуваються в сучасному суспільстві та освіті; поглибленням протиріч між вимогами, що пред'являються до особистості та діяльності сучасної людини у формі соціального замовлення суспільства, та фактичним рівнем педагогічної культури випускників вузів.

На сучасному етапі педагогічна наука та практика вирішують проблеми вдосконалення методів та форм вузівської підготовки, розробки педагогічних технологій, спрямованих на реалізацію особистісного підходу у навчанні. У контексті цього виявляється безперечний пріоритет розвитку творчої особистості, здатної до самореалізації, самовираження, саморозвитку; загальна спрямованість системи вищої освіти на цілісний розвиток особистості майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

В умовах модернізації української освіти необхідні нові засоби формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти і у зв'язку з цим існує потреба визначення методів, засобів формування

педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти, активації та творчого розвитку їх потенціалу, які мають носити інноваційний характер, засновані на спільній творчій діяльності педагога та студентів, специфічних формах обміну особистісними потенціалами на основі педагогічної взаємодії.

Таким є інноваційне освітнє середовище, яке орієнтоване на формування у майбутніх викладачів закладів вищої освіти творчого підходу до професійно-педагогічної діяльності, особистого творчого досвіду та самостійне отримання інформації, необхідної для формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Все сказане дозволяє констатувати, що склалися необхідні наукові передумови для розробки цілісного концептуального підходу до змісту професійної підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти, який наголошує на формуванні педагогічної культури в інноваційній освітній галузі.

Мета роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні, створенні та реалізації системи формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти в процесі магістерської підготовки.

Об'єкт дослідження – процес навчання майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Предмет дослідження - формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти в процесі магістерської підготовки.

Відповідно до мети, об'єкта та предмета визначено такі **завдання** дослідження:

- 1) здійснити теоретичний аналіз поняття «педагогічна культура»;
- 2) дати структурно-функціональну характеристику педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти;

3) виділити методологічні основи формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти;

4) здійснити моделювання системи педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки;

5) проаналізувати систему формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки;

6) дати організаційно-методичні рекомендації формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки.

Методологічну основу дослідження становлять: філософські погляди на сутність людської особистості: про становлення людини в освіті (Б. М.

Бім-Бад, П. Ф. Каптерев, А. Ф. Лазурський); психологічні теорії особистості

та діяльності (К. А. Абульханова-Славська, А. Г. Асмолов, А. А. Бодальов, Л.

С. Виготський, М. С. Каган, А. М. Леонтьєв, А. В. Петровський, С. Л.

Рубінштейн, Д. І. Фельдштейн та ін); про рефлексивні механізми управління

діяльністю (Ю. В. Громико, В. В. Давидов, Ю. Н. Кулюткін, Г. А. Цукерман

та ін.).

Для вирішення поставлених завдань застосовувалися такі методи дослідження:

1. Теоретичні методи: аналіз філософської, методологічної, психолого-педагогічної, науково-методичної літератури щодо проблеми дослідження;

аналіз освітніх стандартів, програм підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти; загальнонаукові методи дослідження – узагальнення, класифікація, систематизація, порівняння, зіставлення, моделювання.

2. Методи емпіричного дослідження: спостереження, тестування, педагогічний експеримент.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що розроблена сукупність теоретичних положень і висновків містить рішення значущої для

професійної педагогічної, підготовки наукової проблеми підготовки

майбутніх викладачів закладів вищої освіти, що володіють високим рівнем педагогічної культури. Розкрита суттєва характеристика поняття «педагогічна культура», яка є інтегративною професійно-особистісною якістю, що поєднує у собі ціннісне ставлення до дітей та педагогічної діяльності, ціннісне самовідношення, опору в педагогічній діяльності та поведінці на загальнокультурні норми, прагнення до інновацій та творчості і що складається із взаємозалежних компонентів.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що теоретичні положення та висновки дослідження створюють передумови для наукового забезпечення практики вдосконалення освітнього процесу, а також є основою для оновлення основних та додаткових програм та змісту навчальних курсів з психолого-педагогічних дисциплін; запропонована модель формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти в процесі магістерської підготовки. Практична значимість визначається розробкою системи та технології формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладів вищої освіти, розробкою науково-методичних рекомендацій щодо вдосконалення освітнього процесу у вищій школі в руслі формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Структура роботи визначається завданнями дослідження та логікою розкриття теми. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 99 сторінок друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВИТИ

1.1. Теоретичний аналіз поняття «педагогічна культура»

У нашому дослідженні провідним науковим поняттям є «педагогічна культура», родовим по відношенню до нього є поняття «культура». Логіку розкриття даних понять почнемо з родових.

Термін «культура» - латинського походження, спочатку означав обробіток ґрунту (культивування). Надалі слово «культура» стало вживатися в більш узагальненому значенні.

У сучасній науці не склалося єдиного розуміння сутності культури. У філософії було виділено кілька точок зору, що розглядають культуру: як універсальний механізм, який реалізує і спрямовує поведінку і діяльність особистості; як сукупність матеріальних і духовних цінностей; як спосіб здійснення діяльності; як метод творчої самореалізації особистості в різних сферах соціального і духовного життя суспільства; як ступінь піднесення людини над своєю природною біологічною природою, розвитку в неї духовного начала.

Культура в загальному сенсі розуміється як історично визначений рівень розвитку суспільства, творчих сил, здібностей людини, виражених в типах і формах організації життя і діяльності людей, у їхніх взаєминах, а також у створюваних ними матеріальних і духовних цінностях. Поняття культура вказує як на загальне відмінність людської життєдіяльності від біологічних форм життя, так і на якісну своєрідність конкретних проявів цієї життєдіяльності. В "більш вузькому сенсі культура виступає як сфера духовного життя людей, спосіб здійснення ними професійної та іншої діяльності.

Поняття «культура» відноситься до числа фундаментальних в сучасному суспільствознавстві (існує понад 250 трактувань цього поняття), що є результатом реального різноманіття проявів культури: її вмонтованості фактично в усі сфери соціального життя, її контекстності, її багатовимірності і полісистемності, а значить, і високу значимість для суспільства.

У науковій літературі поняття культура визначається з різних точок зору, але при всіх розбіжностях в нюансах, найбільш суттєвими її атрибутами визнаються глибоке, усвідомлене і шанобливе ставлення до спадщини минулого, здатність до творчого сприйняття, розуміння і перетворення дійсності в тій чи іншій сфері діяльності і відносин [12].

Поняття культура трактується як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людським суспільством і характеризує певний рівень, його розвитку; в контексті освітньої проблематики культура - це рівень розвитку особистості, що характеризується мірою освоєння накопиченого людством соціального досвіду і здатністю до його збагачення.

Розглянемо поняття культура з точки зору різних наук. У загальнонауковому плані культура - це соціально прогресивна творча діяльність людства в усіх сферах буття, свідомості, що є діалектичною єдністю процесів опредметнення (створення цінностей, норм, знаків, систем і т.п.) і розпредметчування (освоєння культурної спадщини спрямованого на перетворення дійсності, на перетворення багатства людської історії у внутрішнє багатство особистості, на всемірне виявлення і розвиток сутнісних сил людини).

Культура існує як в об'єктивній формі (результати, продукти діяльності, що існує поза їх творця), так і в суб'єктивній (у вигляді властивих людині характеристик). Культура - це історично визначений рівень розвитку суспільства, сил і здібностей людини, виражений в типах і формах організації життя і діяльності людей, в їх стосунках, а також створюваних ними матеріальних і духовних цінностях [40].

У філософії культура - це специфічний спосіб організації і розвитку людської життєдіяльності, представлена в продуктах матеріальної і духовної праці, в системі соціальних норм і переконань, цінностях, в сукупності відносин людей до природи, між собою і до самих себе [44].

У філософії виділено кілька рівнів аналізу культури: культура суспільства, культура соціальних груп, культура окремої людини. Культура має три масштаби відповідно до філософської відмінності онтологічних рівнів «загальне - особливе - одиничне»: культура як спосіб існування людства, культура тієї чи іншої частини людства і культура окремої особистості [14].

Особистісний (одиничний) рівень культури залежить від культурного розвитку суспільства, від ступеня зацікавленості суспільства в розвитку здібностей, нахилів своїх членів. Тому і функціонування культури є постійне перетворення багатства особистості у загальні форми культури і цих загальних форм - знову в індивідуальне багатство особистості. При цьому індивідуальність не знівається, навпаки, активно розвивається, проявляючи, свої можливості [23]

Розрізняють матеріальну культуру (житло, одяг, форма і знаряддя господарства, твори мистецтва та ін.), духовну культуру (мова, звичаї, вірування, писемні пам'ятки, література та ін.), громадську культуру (державні і громадські установи, закони і пр.). Будучи залежною від матеріальних умов, духовна культура не змінюється автоматично слідом за своєю матеріальною основою, а характеризується відносною самостійністю (наступність у розвитку, взаємовплив культур різних народів [44].

Тобто поняття «культура використовується як при характеристиці певних історичних епох (наприклад, антична культура), конкретних суспільств, народностей, так і спеціальних сфер діяльності (культура праці).

З точки зору естетики культура розуміється як сукупність естетичних цінностей, способів їх створення і епоживання. У ній виділяють:

- естетичну свідомість людей (потреби, установки, смаки, погляди);

НУБІП УКРАЇНИ

- естетичні моменти різних видів діяльності (в праці, спілкуванні, спорті, суспільно-політичному житті);
- естетичне виховання як свідомо цілеспрямована передача естетичного досвіду від покоління до покоління [26].

НУБІП УКРАЇНИ

Тобто естетична культура фіксує нерозривний зв'язок естетичного «Я» зі свідомою діяльністю з передачі культурного досвіду людської діяльності підростаючому поколінню.

НУБІП УКРАЇНИ

В етиці під культурою розуміється ступінь суспільної, духовної розвиненості чуття, емоційної грамотності людини [39]. Тобто мірилом, критерієм культурності, вихованості виступає співвіднесення вчинку як прояву морального почуття з інтересом іншої людини і моральність є змістом розвитку культури.

В філології під культурою розуміють:

НУБІП УКРАЇНИ

- сукупність досягнень людства у виробничому, громадському і розумовому відносинах;
- те ж що і культурність (людина високої культури);
- високий рівень чого-небудь, високий розвиток [40].

НУБІП УКРАЇНИ

В психології під культурою розуміють напружені зв'язку між минулим і майбутнім. Культура це зростання світу, культ розуму, мова, що об'єднує людство і живить особистість [19].

Культура невід'ємний атрибут, властивість людського існування.

НУБІП УКРАЇНИ

Людина як творець культури навіки заручена з нею, але і приречена жити в ній, в культурі. Культура акумулює духовну енергію людини, дає імпульс для самопізнання, самореалізації, визначає межі поведінки, зазначає В. П. Зінченко [19].

НУБІП УКРАЇНИ

У педагогічній науці культура трактується як велике багатство, накопичене людством у сфері духовного і матеріального життя людей, вищий прояв сил і здібностей людини. Культура поєднує в собі одвічне прагнення людини до істини, добра і краси [21].

Отже, в педагогіці культура це:

культура - сукупність досягнень людства у виробничому, суспільному і духовному житті, рівень досягнень в певну епоху у будь-якого народу, класу, суспільства;

- освіченість, начитаність, вихованість, а також сукупність умов життя, відповідно до потреб людини;

культура - освіта (розумова і моральна).
Різноманіття підходів і тлумачень до поняття «культура», пояснення даного феномена дозволяє представити її як історично сформовану

культура сукупність соціальних норм, цінностей, створених розумом і руками людини, а також сукупність знань і умінь, що забезпечують ціннісні орієнтації особистості. Тому культура виступає як спосіб ціннісного освоєння людиною дійсності.

Видається, що культура - це змістовна основа освіти, тому можна

стверджувати, що цінності культури є ядром освіти взагалі і особистості, зокрема.

Від загального поняття культури слід перейти до розгляду поняття «педагогічна культура».

Існує думка, що в спеціальній педагогічній літературі вперше поняття педагогічна культура згадується в роботах В. О. Сухомлинського, який визначав її як індивідуальну, особистісну характеристику, пов'язану як з викладацькою, так і з виховною діяльністю [41]. Сучасні дослідники розглядають педагогічну культуру як інтеграцію, синтез природних і набутих особистісних якостей, які забезпечують високий рівень діяльності вчителя.

У сучасній педагогічній науці немає загальноприйнятого визначення педагогічної культури. Автори розуміють її з різних точок зору:

- сукупність високого рівня розвитку і вдосконалення всіх компонентів

педагогічної діяльності і такого ж рівня розвитку і реалізації сутнісних сил педагога, його здібностей і можливостей [24];

- складну соціальну характеристику особистості вчителя, яка

відображатиме його педагогічну позицію; як показник рівня його духовного,

морального, інтелектуального розвитку, його знань, умінь і навичок, високого професіоналізму, професійно-значущих якостей особистості, необхідних для успішного розв'язання педагогічних задач [3];

- частина загальнолюдської культури, в якій з найбільшою повнотою відбилися духовні і матеріальні цінності освіти і виховання, а також способи творчої педагогічної діяльності, необхідні для обслуговування освітньо-виховних процесів [84, с.37-43];

- інтегральна якість особистості вчителя, що проектує його загальну культуру в сферу професії, синтез високого професіоналізму і внутрішніх властивостей педагога, володіння методикою викладання, наявність культуротворчих здібностей [11];

- частина загальнолюдської культури, в якій закарбувалися духовні і матеріальні цінності освіти і виховання, а також способи творчої діяльності, необхідні для соціалізації особистості, здійснення освітньо-виховних процесів [68].

Аналіз даних визначень дозволяє виявити загальне:

- педагогічна культура являє собою, з одного боку, частину загальної культури педагога, з іншого, високий рівень розвитку його професійно важливих якостей: знання свого предмета, володіння психолого-педагогічними знаннями, ерудиція, емпатія та ін.

Педагогічна культура, будучи складовою частиною загальної культури, також існує в матеріальній та духовній формах, причому, до матеріальних цінностей педагогічної культури відносять засоби навчання і виховання, а педагогічні знання, теорії, концепції, накопичений людством педагогічний досвід і вироблені професійно-етичні норми складають духовні цінності педагогічної культури [31].

Сучасна педагогічна наука розрізняє педагогічну культуру і культуру педагога і підкреслює, що це не тотожні поняття. Культура педагога являє собою сукупність зрілості і розвиненості соціально значущих особистісних характеристик, що реалізуються в його професійній діяльності.

Культуру педагога можна розглядати і як результат особистісного розвитку, що показує ступінь освоєння культурного досвіду людства окремою особою, рівень розвитку її духовних сил і здібностей, рівень інтенсивності їх прояву в практичній діяльності, характер ціннісних орієнтацій на конкретному етапі розвитку особистості. Культурний розвиток вчителя - це процес якісної трансформації знань, переконань, здібностей, почуттів, норм діяльності і поведінки [83, с.101].

Тобто, для педагога процес загальнокультурного розвитку обов'язково сполучається з проявом особистої активності, прагненням до розширення свого кругозору та ерудиції, корекцією через самовиховання індивідуальної системи норм поведінки, приведенням її у відповідність з соціально значущими культурними зразками і нормами. У сферу культури педагога включені: культура розумової та фізичної праці, культура самоосвіти і саморозвитку, самоорганізації; культура побуту, культура спілкування і культура дозвілля.

Зміст культури педагога можна розглядати і в аспекті відносин з навколишнім і в цьому аспекті в її змісті виділяються:

- екологічна культура (що характеризує взаємозв'язок з навколишньою природою);
- технологічна культура (що характеризує різноманітність трудових відносин та операційно-технологічну готовність до виконання різних видів професійної діяльності);
- правова культура (що характеризує правові відносини з суб'єктами освіти);
- політична культура (що відображає особливості відносин з владою, партіями і т.д.);
- культура сімейних відносин;
- комунікативна культура;
- гносеологічна і інформаційна культура;
- економічна культура [83, с. 121].

Вищевикладене дозволяє говорити про те, що педагогічна культура є частиною загальнолюдської культури, в якій з найбільшою повнотою відбилися духовні і матеріальні цінності освіти, способи творчої діяльності, необхідні для обслуговування історичного процесу зміни поколінь, соціалізації особистості.

Характерним в педагогічній науці є і виділення професійної культури і професійно-педагогічної культури вчителя.

Професійна культура вчителя є системою, що складається з ряду основних підсистем: цінностей, знань, норм, символів, що регулюють поведінку і діяльність в процесі професійної активності.

К. М. Хоруженко професійну культуру розглядає як суб'єкт праці, що представляє ступінь оволодіння працівником досягненнями науки і техніки.

[44]

Згідно з дослідженнями Т. Е. Відт, професійна культура як частина загальної культури є нормативною вимогою до діяльності фахівця, а тому існує стільки видів культур, скільки є видів професійної діяльності.

Ускладнення і диференціація цієї діяльності ведуть за собою розвиток і диференціацію культури, виділення в ній нових самостійних елементів і підсистем [108, с. 3-7].

Професійна культура педагога розглядається як реалізована педагогом динамічна система ціннісних орієнтацій, професійних знань і умінь, професійної діяльності і професійної поведінки, що дозволяють самостійно розробляти оригінальні технології та індивідуальні програми навчання [16].

З наведеного можна зробити висновок, що поняття професійної культури і професійно-педагогічна культура тісно взаємопов'язані. Але на відміну від професії педагога професійна культура охоплює всю сферу професійної діяльності.

Як і будь-який інший вид культури, педагогічна культура опредмечується.

- в цінностях, нормах, традиціях, методах, формах, педагогічні технології, що передаються з покоління в покоління;

- втілюється в здібностях людей, які здійснюють педагогічну взаємодію і розвиваються в результаті оволодіння ними цінностями цієї сфери життєдіяльності суспільства.

За висловом В.С. Біблера, педагогічна культура «охоплюється» тільки в «горизонті особистості». ось чому доцільно саме в особистісному плані розглядати і педагогічну культуру вчителя [69].

Педагогічна культура ширша культури професійного виду діяльності. Вона якісно характеризує не тільки роботу вчителя (викладача, вихователя), але і тип педагогічного впливу певних спільнот, наприклад, таких, як сім'я або трудовий колектив. З одного боку, педагогічна культура є частиною загальної культури як суспільства в цілому, так і кожної окремої людини, бо в тій чи іншій мірі властива практично кожному. Разом з тим, це культура конкретної професійної групи учительства [20].

Отже, педагогічна культура визначається рівнем педагогічної культури мас і являє собою частину загальної. Зрозуміло, що його ядро складають професійні педагоги, які обслуговують дитячі дошкільні установи, середню, середню спеціальну та вищу школу. До них з повною підставою можна віднести і професійних педагогів, які працюють як на рівні позапільних установ, так і на рівні сім'ї репетиторів, вчителів музики надому і т.п.

Межі професіоналів вихователів цим не замикаються. Вихователем є і спортивний тренер, і робочий наставник на підприємстві. Трудове наставництво, до речі, не радянський винахід, хоча і довго за нього видавалося. Умілі майстри завжди навчали, наставляли і в тій чи іншій мірі виховували молоде покоління.

Строго кажучи, подібне наставництво не входило в коло їхніх професійних обов'язків. Професія вимагала від них бути хорошим бондарем або каменярем, токарем або комбайнером. У вузькопрофесійному сенсі

педагогічної складової в їхній роботі немає. Вона є в реальній практиці, і виражається саме в формі наставництва.

Таким чином, педагогічна культура і як елемент загальної культури, і в вузькому професійному прояві проникає як би в усі "пори" суспільства, представляючи собою її наскрізний "перетин". З одного боку, педагогічна культура не особлива підсистема, особливий вид культури. З іншого боку, вона, як елемент, присутня в кожному з видів культури, пов'язуючи її з системою соціального успадкування.

Нарешті, педагогічна культура розглядається в аспекті проблем особистості і професійно-педагогічної діяльності вчителя. Так, І. П. Андріаді, А. І. Піскунов відзначають, що педагогічна культура, будучи частиною загальної культури педагога, базується на ній і проявляється в реалізації професійних функцій: освітньої, виховної та розвиваючої [15].

А. В. Барабаншик ширше трактує педагогічну культуру і визначає її як синтез педагогічних переконань і майстерності, педагогічної етики і професійно-педагогічних якостей, стилю навчально-виховної роботи і ставлення до своєї справи і самого себе [34].

Як специфічно професійне явище, педагогічна культура вчителя є певним ступенем оволодіння педагогічним досвідом людства, ступінь його досконалості в педагогічній діяльності, досягнутий рівень розвитку його особистості як педагога.

Зв'язок загальної культури і педагогічної культури настільки безпосередній, що з повною підставою можна стверджувати: педагогічна культура є специфічним проявом загальної культури в умовах педагогічного процесу.

Педагогічна культура вбирає в себе всю сукупність досягнень соціально-педагогічної практики, педагогічних поглядів, відносин, ідей, теорій, способів педагогічної діяльності та педагогічної взаємодії. Будучи складовою частиною культури педагога, розглядається дослідниками (Е. В. Бондаревська, Т. Ф. Белоусова, Л. А. Григорович, І. І. Зарецька, І. Ф. Ісаєв, Е.

В. Попова, С. В. Серякова та ін.) як динамічна система педагогічних цінностей, способів діяльності і професійної поведінки педагога [82]

Вищевикладене дозволяє нам визначити педагогічну культуру вчителя як інтегративну професійно-особистісну якість, що поєднує в собі ціннісне ставлення до дітей і педагогічної діяльності, ціннісне самоставлення, активне володіння знанням основ педагогічної культури, морально-етичні та соціальні особливості, властиві педагогу і прагнення до інновацій і творчості.

Отже, культура представляє собою нормативні вимоги, що пред'являються до будь-якого конкретного виду діяльності людини.

Педагогічна культура є вимогою, що пред'являється до діяльності з навчання та виховання, і виступає інтегративною характеристикою педагогічного процесу в єдності його об'єкта, суб'єкта, змісту, механізму, системи і цілей.

Тісно пов'язана з поняттям "професійна культура педагога", педагогічна культура, разом з тим, їм не вичерпує, бо навчанням і вихованням в тій, чи іншій мірі займаються не тільки педагоги професіонали, але практично всі члени суспільства. Педагогічна культура є частиною загальної культури як

суспільства в цілому, так і кожної окремої людини. Таким чином, з одного боку, педагогічна культура це особлива підсистема, особливий вид культури.

З іншого боку, вона як елемент присутній в кожному з видів культури, пов'язуючи її з системою соціального успадкування.

1.2. Структурно-функціональна характеристика педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти

Необхідність формування педагогічної культури майбутнього викладачів закладів вищої освіти обумовлена зростаючими вимогами до рівня загальнокультурної і професійної підготовки випускників вузів; підготовкою майбутніх викладачів до компетентного професійного входження в ринок праці зі сформованим високим рівнем потреби в постійній професійній самоосвіті і саморозвитку. Традиційні форми формування професійної культури у вузах спрямовані в основному на репродуктивні способи засвоєння знань, в той час як виникає необхідність в розробці індивідуальних, інноваційних форм освоєння педагогічної культури, так як саме від високого рівня її залежить якість професійно-педагогічної діяльності майбутніх викладачів закладу вищої освіти.

Аналіз філософської, педагогічної та методичної літератури свідчить про те, що в педагогічній науці щодо нашого дослідження, недостатньо досліджень, які розкривають ознаки поняття «педагогічна культура майбутнього викладача». В основному дослідження присвячені розкриттю сутності професійної культури, взаємозв'язку загальної та професійної культури, культури педагогічної праці.

Пов'язуючи старших і молодших в єдиний потік історії, культура виступає дійсним зв'язком поколінь, передаючи від одних іншим соціальний досвід. Але культура не тільки залунає людину до акумульованих в досвіді досягнень попередніх поколінь. Одночасно вона порівняно жорстко обмежує всі види громадської і особистої діяльності, відповідним чином регулюючи їх в чому і проявляється її регулятивна функція. Культура завжди передбачає певні норми, тобто межі поведінки, тим самим обмежуючи свободу людини.

Зрозуміло, функції культури активно взаємодіють, і немає більш помилкового уявлення про культуру, ніж уявлення її в статичності і

незмінності. В.Л. Бенін вказує, що функції педагогічної культури можуть розглядатися в двох аспектах:

1) педагогічна культура визначає основні характеристики розвитку особистості.

2) веде до вдосконалення форм і методів як професійної, так і народної педагогічної діяльності, виробляє оптимальний механізм трансляції соціального досвіду [59, с.275-283].

Ці аспекти нерозривно пов'язані. Вони взаємно доповнюють і обумовлюють один одного. З одного боку, без форм і методів трансляції соціального досвіду неможливе формування особистості. З іншого формуючись, засвоюючи соціальний досвід, особистість успадковує і форми, і методи його подальшої трансляції.

Оскільки формуюча функція є головною функцією культури, при функціональному аналізі педагогічної культури належить вивчати, які ролі грає вона в рішенні цієї основної задачі.

Першою функцією педагогічної культури виступає функція трансляції соціального досвіду. Уже не тільки філософи і культурологи, а й теоретики педагогічної науки згодні з тим, що "процес навчання безпосередньо спрямований на освоєння учнями досвіду. Виховання ж і розвиток здійснюються опосередковано" [28].

Разом з тим, характер засвоєння соціального досвіду історично мінливий, його традиції з високим ступенем ефективності "спрацьовують" тільки в умовах суспільної стабільності. Скільки небудь серйозна зміна соціального середовища і роду занять ставило традиційну систему виховання в глухий кут, викликало напругу і нестійкість. Ця проблема найбільш явно проглядається в сфері освіти. Освіта, особливо загальна середня, значно відстає від потреб сучасного виробництва. Вже неодноразово зазначалося, що найбільш "виробничі" з природних наук фізика і математика вивчаються в школі в основному на рівні наукових знань XVI-XVII ст., а більш пізні досягнення лише згадуються, але не вивчаються змістовно [37, с.44].

Все перераховане робить неможливими традиційні форми трансляції соціального досвіду. Це ставить педагогічну науку перед необхідністю вироблення нових підходів. Принципові методологічні установки відомі:

успіх педагогічної діяльності слід оцінювати не стільки по тому, як викладачу вдалося передати молодим свої знання і вміння, скільки по тому, чи зумів він підготувати їх самостійно діяти і приймати рішення в умовах, яких явно не було і не могло бути в житті старшого покоління. Наділити їх в ясну і доступну кожному форму методичних прийомів і розробок завдання, яке належить вирішити фахівцям методистам [59].

Друга функція педагогічної культури регулятивна. У ній можна виділити дві сторони:

- 1) регуляція поведінки в процесі трансляції соціального досвіду;
- 2) регуляція якісних характеристик особистості учня в процесі їх формування.

Перша сторона передбачає певні обмеження діяльності педагога при виборі ним засобів і меж допустимого педагогічного впливу. Ці рамки завжди конкретно історичні та помітно відрізняються за типами культур і по епохам.

Друга сторона регулятивної функції педагогічної культури пов'язана з управлінням процесом формування в учня певного набору особистісних якостей.

Форми регулювання можуть бути різними, починаючи з відбору дітей в різні типи навчальних закладів і закінчуючи покаранням за негідну манеру поведінки. У всіх випадках висока педагогічна культура передбачає відому м'якість подібного впливу, розуміючи його варіативність. В іншому випадку фахівці попереджають про загрозу реальної небезпеки: будь-яка спроба жорсткого планування бажаних параметрів розвитку особистості утопічна і призводить на практиці до появи програм маніпулювання особистістю [23, с.21].

Важливою функцією педагогічної культури виступає семіотична або знакова функція. Світ культури це світ символів і знаків, що несуть інформацію. У міру завоювання системи подібних знаків кожна людина долучається до культури свого часу [41, с.23].

Процес навчання, як трансляція соціального досвіду, передбачає обов'язкове введення учнів в систему знаків і символів дисциплін. Висока педагогічна культура неможлива при ігноруванні її семіотичної функції, про яку б галузь педагогічної діяльності не йшла мова.

Наступною функцією педагогічної культури є аксіологічна, або ціннісна функція. Для стабільності функціонування будь-якої педагогічної вплив потребує системи цінностей, що лежить в його основі, що визначає основні напрямки цього впливу. Як правило, педагогічні цінності вторинні по відношенню до цінностей, які панують у суспільстві. Так, наприклад, якщо система цінностей стародавньої Спарты ґрунтувалася на визнанні військової служби єдиним заняттям, підним спартанців, то і її виховно-освітня система виходила з того ж і трансливала аналогічні цінності.

Ще однією важливою функцією педагогічної культури виступає функція креативна, або творча. Її прояв двоякий. По-перше, вона передбачає розвиток творчих здібностей у тих, з ким працює педагог. По-друге, нею визначається творчий характер роботи самого педагога. Творчість як інтеграційна характеристика людської діяльності, специфічний вид соціальної дії є одним з родових ознак людини. У суспільному процесі життєдіяльності асоційована людина постійно стикається з протиріччям між старим накопиченим досвідом, зміненими умовами її буття і неможливістю вирішення останніх за допомогою традиційних методів. Тому творчість є внутрішньою невід'ємною рисою діяльності людини. Історично вона виникає одночасно з цією діяльністю, коли суб'єкт (людство) протиставляє себе об'єкту (природі).

Що стосується другої сторони креативної функції педагогічної культури творчості в роботі самого педагога, то вчителі практики,

визначають великі складності в її реалізації. Учитель загальноосвітньої школи обмежений в можливості творити. Основну частину своєї роботи він робить не як підказує йому досвід, конкретна обстановка, можливості учнів, його совість, нарешті, а як "підказано" зверху. Навчальний матеріал розписаний по подічках, кількість годин строго визначена за темами, жорстко регламентований кожен урок [46, с.21-22]. Тим часом, у праці вчителя можна виділити цілий ряд ситуацій, які передбачають творче рішення.

Перше - будь-яка несподівана (запрограмована) ситуація в процесі навчання і виховання може розглядатися як завдання на прояв творчих здібностей учителя. Найчастіше (і це прояв низької креативності вчителя) вона вирішується традиційними способами.

Друге - нестандартна ситуація в навчанні і вихованні завжди вимагає швидкої реакції у відповідь. Неміння швидко і адекватно відреагувати найчастіше призводить до швидкої, але стандартної відповіді.

Третє - багато ситуацій в навчанні і вихованні стандартні, але мають місце в різних класах, в різних умовах, що змушує вчителя сприймати їх як нові. Це ускладнює вибір правильних реакцій рішень в кожному окремому випадку.

Четверте - зовні типова ситуація в своїй основі часто має різні джерела. Наприклад, одне і те ж порушення дисципліни в четвертому і сьомому класах має різне значення, різний психологічний сенс в зв'язку з віковими особливостями учнів.

П'яте - в будь-якій ситуації вчитель повинен одночасно враховувати велику кількість змінних, що впливають на його дії. Вибір найбільш правильної поведінки є надзвичайно імовірна задача, до вирішення якої вчитель практично не готується в стінах вузу. Будь-яка педагогічна ситуація (і не тільки шкільна, а й сімейна) не знає алгоритмізованих рішень. Її учасники вступають в контакт при постійно і часом миттєво мінливих умовах і установках, емоційному тлі, ступеня взаємності довіри і поваги і безлічі

інших обставин, перерахувати які практично неможливо. Тому у педагога і вихователя немає, і не може бути алгоритмів поведінки.

Педагогічна культура в її креативній функції є, перш за все, вміння орієнтуватися, знайти вірну лінію поведінки в не алгоритмізованій ситуації.

Всі функції педагогічної культури реалізуються в усіх формах трансляції соціального досвіду.

Таблиця 1.1

Функції педагогічної культури

Функції	Зміст функції
1 Трансляція соціального досвіду	2 Вироблення підходів, напрямків, не тільки на передачу соціального досвіду, скільки на розвиток самостійності учнів, в прийнятті рішень в житті і соціумі
Регулятивна	Регуляція поведінки учнів в процесі трансляції соціального досвіду, регуляція якісних характеристик особистості учня в процесі її формування
Семіотична (знакова)	Залучення до культури свого часу
Аксіологічна	Будь-який педагогічний вплив потребує системи цінностей, що визначають основні напрямки цього впливу

Креативна

Орієнтація, знаходження творчого рішення в будь-яких стандартних ситуаціях

Тепер перейдемо до розгляду проблеми структуризації педагогічної культури вчителя. Вирішуючи цю задачу ми звернулися до досліджень, які виділяють стрижневі особистісні освіти в логічній і сутнісній структурі педагогічної культури.

Розглядаючи педагогічну культуру як цілісну систему загальнолюдських педагогічних цінностей, творчих способів педагогічної діяльності і професійної педагогічної поведінки, в основі яких закладена готовність до безперервного професійного та особистісного саморозвитку та самоосвіти протягом усього життя, можна виділити в ній такі компоненти:

1. Гуманістична педагогічна позиція, яка в свою чергу включає в себе початкову індивідуальну позицію, морально світоглядні компоненти, творчо-рефлексивний компонент. Кожен з них має свою структуру і детермінує різні аспекти професійної самореалізації особистості вчителя.

2. Професійно-особистісні якості вчителя - емпатія, толерантність, креативність, здатність до рефлексії: емпатія має на увазі сприйнятливості до постійно змінюваних, в іншій людині чуттєвим сенсів, переживання в житті іншої людини.

3. Толерантність - виявляється як особистісна якість по відношенню до переконання, вірування, поглядів, позицій, реальній поведінці різних людей. Терпимість до світогляду іншої людини, визнання її цінності є найвищою чеснотою.

4. Креативність - готовність до творчого переосмислення основних напрямків професійної діяльності. Особлива значимість креативності вчителя, його готовності до педагогічної творчості визначається широким спектром інновацій, безліччю альтернативних педагогічних систем. Включеність вчителя в педагогічну творчість розглядається як «найбільш дієвий фактор» в характеристиці рівня його педагогічної культури.

5. Рефлексія - придбана свідомістю здатність зосередитися на самому собі і оволодіти самим собою як предметом, що володіє своєю специфічною діяльністю, своїм специфічним знанням.

6. Професійні знання - високий рівень теоретичного узагальнення, перенесення його в стандартні ситуації [18, с.54].

Є. В. Бондаревська до основних системних компонентів педагогічної культури відносить:

- гуманістичну позицію педагога по відношенню до дітей і його здатність бути вихователем;

- психолого-педагогічну компетентність і розвинуте педагогічне мислення;

- освіченість у сфері навчального предмета і володіння педагогічними технологіями;

- досвід творчої діяльності. Уміння обґрунтувати власну педагогічну діяльність як систему (дидактичну, виховну, методичну);

- здатність розробити авторський освітній проєкт;

- культуру професійної поведінки, способи саморозвитку, вміння саморегуляції власної діяльності, спілкування [83, с.104].

До структурних компонентів педагогічної культури віднесені дослідниками і більш загальна їх сукупність, що включає в тій чи іншій мірі перераховані вище:

1. Аксиологічний компонент містить в собі засвоєння і прийняття цінностей педагогічної праці (психолого-педагогічні знання, культура розумової праці, свобода особистості всіх учасників педагогічного процесу, світогляд, правова культура, педагогічний такт і ін.).

2. Технологічний компонент - розкриває діяльнісний характер, способи і прийоми взаємодії учасників освітнього процесу, культуру спілкування, використання педагогічної техніки, інформаційних та освітніх технологій. Це усвідомленість необхідності розвитку всього спектру власних педагогічних здібностей як застави успішності педагогічної діяльності та попередження

можливих помилок, а також осмисленість найбільш раціональних шляхів і способів розвитку цих здібностей.

3. Евристичний компонент - включає: усвідомлення сенсу і мети педагогічної діяльності, зв'язування їх з творчою самореалізацією природних можливостей дітей; педагогічна позиція, яка співвідноситься учителем з позицією інших; вміння формулювати і творчо вирішувати власні педагогічні та функціональні педагогічні завдання; вміння бачити індивідуальні особливості та здібності вихованців; володіння формами і методами евристичної діяльності; застосування доступних форм рефлексії та самооцінки учнів.

4. Особистісний компонент - проявляється в самореалізації сутнісних сил педагога - потреб, здібностей, інтересів, обдарувань в педагогічній діяльності. Це і культура зовнішнього вигляду, фізична культура, етика і етична культура [31, с. 200-203].

Вищевикладене дозволяє нам виділити компоненти педагогічної культури майбутніх викладачів закладу вищої освіти. Виділяючи компоненти педагогічної культури майбутніх викладачів ми виходили з того, що весь зміст педагогічної культури і культури особистості оформлено або організовано певним способом. І організована вона подібно до того, як організована сама людина, оскільки культура - це спосіб діяльності існування людини. Отже, як людина має єдність зовнішнього і внутрішнього, так і культура являє собою таку єдність. Особистість як будь-яка біосоціальна система, будучи цілісною, відкритою, нерівноважною системою і включає сукупність взаємодіючих підсистем (сфер, компонентів) і їх стійких зв'язків, які вдосконалюються в процесі освіти. Виходячи з принципу єдності особистості, культури та діяльності, ми виділили ті компоненти, через розвиток яких найбільш чітко проглядається процес і результат формування педагогічної культури. Розглянемо зміст кожного компонента.

Так як педагогічна діяльність вчителя адресна, націлена на рішення всієї сукупності проблем в контексті формування особистості, то необхідно виділити мотиваційно-ціннісний компонент.

Мотиваційно-ціннісний компонент педагогічної культури - визначає культурні устремління, систему внутрішніх принципів і переконань в необхідності засвоєння педагогічної культури як професійно-значущої якості і характеризується сформованістю ціннісних уявлень, наявністю відносно цілісної «Я- концепції».

Зміст даного компонента представлено в професійно-педагогічній спрямованості майбутнього вчителя, що інтегрує систему особистісних смислів, ціннісних орієнтацій, мотивів і потреб, які регулюють професійну поведінку вчителя в педагогічній діяльності, а також відображають психологічну установку на розвиток педагогічної культури як особистісно-необхідне і, отже, внутрішньо прийняте переконання.

В цьому аспекті мотиваційно-ціннісний компонент педагогічної культури пов'язаний і з професійною спрямованістю майбутнього вчителя.

Спрямованість виступає як системоутворюючі властивість особистості. Саме в цю властивість виражаються цілі, в ім'я яких діє особистість, її мотиви, її суб'єктивні ставлення до різних сторін дійсності - вся система її характеристик.

Таким чином, в мотиваційно-ціннісному компоненті втілені ставлення до вибору професії, мотиви, інтереси, все, що характеризує готовність особистості до конкретного виду трудової діяльності та наявність схильності до обраної професії вчителя.

Когнітивний компонент педагогічної культури передбачає наявність загальнокультурних знань, цілісного педагогічного знання, спрямованого на ціннісне ставлення до світу дитинства і майбутньої професійної педагогічної діяльності і дозволяють успішно вирішувати педагогічні завдання.

Зміст даного компонента характеризується тим, що ключовою ланкою педагогічної культури є когнітивна компетентність, що синтезує гаму знань і

практичної дії і визначає результати діяльності, що передбачає формування знань, досвіду, що дозволяє успішно вирішувати професійні завдання.

Учитель це фахівець, компетентний в питаннях навчання, виховання, формування і розвитку особистості. Згідно когнітивному компоненту

педагогічна культура виступає як когнітивна компетентність, що синтезує

гаму педагогічних і психологічних знань, що представляють цілісне педагогічне знання і практичні дії і визначає результати педагогічної

діяльності. Поняття компетентність передбачає предметне співвіднесення з

обізнаністю в конкретних цінностях педагогічної діяльності. Когнітивна

компетентність представляється як відбитий психологічний зміст у

педагогічній діяльності, включаючи в себе знання, досвід, кругозір, що

дозволяють успішно вирішувати педагогічні завдань [50, с.48]

Когнітивна регуляція характеризується узгодженням внутрішніх

засобів і способів діяльності (сенсорних, перцептивних еталонів, предметних і

концептуальних значень, образів, оперативних одиниць сприйняття і

пам'яті, образно-концептуальних моделей реальності, моторних схем і

програм) з цілями і завданнями діяльності, зі сформованими уявленнями про

об'єктивне значенні проблемної ситуації і її компонентів, а також тих її

перетворень, які повинні бути зроблені для досягнення необхідного

об'єктивного результату.

Діяльнісний компонент педагогічної культури включає стійкість

основних планів відносин до себе, світу і їх вираженість в поведінці в

адекватних педагогічних ситуаціях і збудований образ «Я – професіонал»,

індивідуальний досвід майбутнього вчителя, інтегруючий в собі знання,

ціннісні орієнтації, мотиви, потреби, що проєктуються на демонстрацію

педагогічної культури в педагогічній діяльності.

Зміст даного компонента визначає набуття досвіду, пізнання

педагогічної дійсності і формування умінь і навичок, завдяки чому

розвивається і сама діяльність.

Культурний досвід багато в чому визначає особливості спілкування і поведінки, рівень духовних устремлень, критерії самооцінки та інші характеристики людини. З іншого боку, це завдання виховання даної людини і способи їх здійснення. Таким чином, досвід проявляється в знаннях, уміннях, традиціях, ціннісних орієнтаціях. Отже, специфіка прояву педагогічної культури в діяльності являє собою сукупність спеціальних знань, досвіду з реалізації професійно-педагогічної діяльності. А діяльність майбутнього викладача закладу вищої освіти - необхідна умова його професійного розвитку, в процесі якого набувається досвід, пізнається дійсність, виробляється комплекс умінь і навичок, завдяки чому розвивається сама діяльність і демонструється в поведінці і діяльності вчителя.

При всьому різноманітті умінь для нас безперечно важливі два: 1) вміння, в яких зафіксовані культурні цінності особистості, знання, досвід. В узагальненому вигляді вміння відображають рівень педагогічної культури майбутнього вчителя і дозволяють судити про його особистості; 2) вміння розкривають систему дій відповідно до цілей та умов їх виконання, тобто вміння, що утворюють певну систему діяльності на суб'єктивному рівні.

Рефлексивно-творчий компонент педагогічної культури полягає в здатності входити в рефлексивну позицію по відношенню до образу «Я» в педагогічній культурі, вміння будувати і аналізувати моделі педагогічної культури в спілкуванні і взаємодії з учнями.

Зміст даного компонента полягає в тому, що завдяки наявності рефлексії майбутній учитель здатний реалізувати свою внутрішню позицію до педагогічної діяльності, здійснювати управління своєю діяльністю, досягати мети, перетворюючи умови свого існування, стати на позицію спостерігача по відношенню до своєї системи ціннісних орієнтацій, своєї діяльності і більш прийнятним педагогічним цінностям з метою прийти до нового розуміння і новим ціннісним відносинам.

У цілеспрямованому осмисленні власних ціннісних орієнтацій особливу роль відіграють такі види рефлексії як моральна, особистісна,

інтелектуальна і рефлексія, що виступає як інструмент постійного самовдосконалення, як засіб постійного професійного зростання майбутнього вчителя в системі освіти.

Педагогічна творчість - це творча діяльність майбутнього вчителя в системі безперервної освіти. У процесі формування педагогічної культури формується установка на творчість, яку майбутньому вчителю належить перенести на свою майбутню професійно-педагогічну діяльність.

Всі названі компоненти ми розглядаємо в єдності і взаємозв'язку, які тільки в своїй сукупності обумовлюють ефективність формування педагогічної культури у студентів закладів вищої освіти майбутніх викладачів. Найважливішим і базовим для становлення всіх інших компонентів в структурі формування педагогічної культури майбутніх викладачів є мотиваційно-ціннісний компонент, оскільки необхідною

умовою досліджуваної нами особистісної освіти стає розвиток відповідної мотивації, сформованість ціннісних орієнтацій, уявлень, вміння робити моральний вибір, здатність визначити мотив поведінки, наявність щодо цілісної «Я концепції», прийняття системи педагогічних цінностей.

Сформованість елементів когнітивного компонента системи обумовлює озброєння психолого-педагогічними (цілісним педагогічним) знаннями, практичними вміннями, які зроблять реальними завдання підготовки майбутнього викладача до педагогічної діяльності, вчительської праці.

Діяльнісний компонент характеризує індивідуальний педагогічний досвід студентів в формі знань, ціннісних орієнтацій, мотивів, потреб, професійно-педагогічних умінь і якостей.

Отже, аналіз різних точок зору на складові педагогічної культури викладача і розуміння педагогічної культури як інтегративної професійно-особистісної якості, що поєднує в собі ціннісне ставлення до дітей і педагогічної діяльності, ціннісне самоставлення, активне володіння знанням основ педагогічної культури, морально-етичні та соціальні особливості, властиві педагогу і прагнення до інновацій і творчості, дозволили виділити

наступні компоненти педагогічної культури майбутнього вчителя: мотиваційно-ціннісні, когнітивні, діяльнісні і рефлексивно-творчі, основою яких виступають ціннісні орієнтації на професійне самовдосконалення, а також володіння механізмами передачі соціально-педагогічної спадщини.

1.3 Методологічні основи формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти

Загальні положення концепції будуть неповними. Необхідно дати теоретико-методологічні основи її побудови. Теоретико-методологічні підстави, є найважливішою складовою концепції, яка визначає стратегічні напрями дослідження об'єкта і забезпечує вирішення наступних проблем:

- впорядкування і розширення термінологічного простору педагогічної науки;
- встановлення нових властивостей і особливостей досліджуваного об'єкта;
- виявлення закономірностей і принципів розвитку об'єкта дослідження;
- визначення перспектив розвитку досліджуваного напрямку науки в цілому.

Як теоретико-методологічні основи дослідження проблеми виступає сукупність відповідних методологічних підходів, кожен з яких представляє собою принципову орієнтацію дослідження об'єкта, поняття або принцип, який керує його загальною стратегією [72, с. 74].

На конкретно-науковому рівні виділяються різні теоретико-методологічні підходи до вирішення педагогічних проблем (кваліметричний, професійно-особистісний, парадигмальний і ін.).

Розуміння досліджуваного феномена педагогічної культури майбутнього викладача як комплексу професійних і особистісних якостей,

що включають в себе взаємопов'язані компоненти (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивно-творчий) привело нас до необхідності використання інтегративно-діялісного підходу.

Необхідність виявлення на підставі сукупного наукового досвіду практичних аспектів вирішення поставленої проблеми, в тому числі розробки технологічного забезпечення процесу формування педагогічної культури майбутнього викладача зумовила вибір особистісно орієнтованої тактики дослідження. Це дозволяє розглядати процес взаємодії; суб'єктів освітнього процесу - процесу формування педагогічної культури викладачів і студентів в аспекті: співпраці; співуправління і особистісної орієнтації; як необхідних компонентів майбутнього викладача.

Для реалізації системних ідей стосовно нашого дослідження необхідно уточнити ознаки педагогічної системи формування педагогічної культури у студентів закладів вищої освіти - майбутніх викладачів:

- субстанціональність елементів, що складають дану педагогічну систему;

- структурність, що характеризується наявністю взаємозв'язків і відносин між елементами, системи;

- функціональність, що детермінує функціонування педагогічної системи як неподільного цілого;

Системний підхід розглядається нами як загальнонаукова основа, дослідження проблеми формування, педагогічної культури, майбутнього викладача і з позиції системного підходу даний процес передбачає виявлення його складових елементів, встановлення системоутворюючих чинників і зв'язків, між компонентами, визначення, функцій системи в цілому.

Системоутворюючі чинники (зовнішні і внутрішні) визначаються як явища, процеси, зв'язку, які призводять до оновлення системи. Ґрунтуючись на виділених типах системних зв'язків, ми відносимо до зовнішніх системоутворюючих факторів формування педагогічної культури майбутнього викладача як педагогічну систему:

- мета: формування особистості майбутнього викладача, що володіє високим рівнем педагогічної культури, орієнтованого на творчу діяльність, володіє знаннями професії, вміє вирішувати професійно-педагогічні завдання;

- управління пізнавальною діяльністю в умовах певного типу педагогічних завдань.

До внутрішніх структурних зв'язків віднесли зв'язки між структурними елементами педагогічної культури, між етапами її формування та функціональні зв'язки між компонентами педагогічної культури.

Структурні зв'язки формування педагогічної культури майбутнього викладача представляються як система її структурних елементів педагогічної компетентності: знання в галузі педагогіки, знання в області психології, знання в області предмета і утворюють цілісність в інтегрованому змісті цілісного педагогічного знання про цінності педагогічної праці, цінності педагогічної культури.

Структура педагогічної системи формування педагогічної культури майбутнього викладача є спеціальним чином організована сукупність компонентів і зв'язків між ними, що забезпечують реалізацію спільної мети системи – досягнення майбутнім викладачем певного рівня педагогічної культури і готовності до її вимог в адекватних педагогічних ситуаціях.

Відображення характеристик існуючої педагогічної системи в спеціально створеному об'єкті - педагогічної моделі - здійснюється за допомогою педагогічного моделювання. Нами була вибудована структурно-функціональна модель формування цілісного педагогічного знання майбутнього викладача на основі відтворення ряду істотних властивостей даної системи і включає в себе змістовно процесуальний, мотиваційний, позиційний компоненти.

Зауважимо, що в основі розробляється концепції з позиції системного підходу панує положення про те, що системне дослідження передбачає

фіксацію характерних особливостей системного об'єкта на основі певних принципів, найбільш значущими з яких вважається:

- уявлення про цілісність досліджуваної системи;
- конкретизація уявлень про цілісність системи через поняття зв'язку і типологію зв'язків;

- уявлення про впорядкованість системи на основі понять структури і організації;

- структурування системи, результатом якого є наявність в ній рівнів і ієрархії цих рівнів;

- уявлення про управління системою як способі регулювання її багаторівневої ієрархії, що забезпечує функціонування системи;

- реалізацію цільового аналізу, що приводить до постановки мети;
- визначення співвідношення функціонування і розвитку системи з

метою пошуку адекватних механізмів та побудови цілісної картини об'єкта.

Ще раз зазначимо, що системний підхід є загальнонауковим методом аналізу всіх факторів, що впливають на досліджуване педагогічне явище, що

розглядає складний об'єкт як ряд підсистем. Інструментом системного

підходу є системний аналіз, що представляє собою сукупність методів і прийомів для освоєння складних об'єктів. Як показав аналіз досліджень,

присвячених застосуванню системного підходу в галузі освіти (В. П. Беспалько, Ю.А. Конаржевский, Г.Н.Серіков, В.А.Сластенин і інші) [66],

систематизація процесу формування педагогічної культури майбутнього

викладача передбачає здійснення цілого ряду теоретико-методологічних процедур. Серед них:

- формалізація цільових орієнтацій даного процесу, що забезпечують чітке визначення еталонних орієнтирів в його змісті і ступеня ефективності;

- вибір теоретико-методологічних основ, які позиціонують ракурс вивчення процесу формування педагогічної культури у майбутніх викладачів

і визначають сутнісне наповнення створюваної концепції;

НУБІП України

- визначення системоутворюючих чинників, що забезпечують її цілісність, можливість функціонування і отримання запланованих результатів;

- визначення перспектив розвитку системи і особливостей використання.

НУБІП України

Істотним для нас є той факт, що використання системного підходу передбачає більш чітку постановку проблеми, визначення засобів її

вирішення і сприяє поліпшенню організації наукового дослідження; а також

служить засобом вдосконалення управління певною системою, яка «не

НУБІП України

вичерпується особливостями складових її елементів, а корениться, насамперед, у характері зв'язків і відносин між певними елементами і має на

меті виявлення функціонування і розвитку в його внутрішніх і зовнішніх характеристиках [73, с. 17].

НУБІП України

Значення системного підходу в нашому дослідженні полягає в тому, що він дозволяє:

- розглянути процес формування педагогічної культури як цілісну систему;

НУБІП України

- виділити системоутворюючий фактор формування педагогічної культури, тобто мета і результат;

- сконструювати систему формування педагогічної культури, виявити складові її компоненти, розкрити діалектику їх взаємозв'язку;

НУБІП України

- розкрити обумовлені компонентами внутрішні зв'язки, а також основні умови існування даної системи

Тепер можна визначити можливості системного підходу для розробленої концепції формування педагогічної культури майбутнього викладача:

НУБІП України

- при виявленні складових елементів формування педагогічної культури майбутніх викладачів можна визначити одиниці якості: аксіологічні одиниці - цінності педагогічної праці, професійно-педагогічні знання,

світогляд, культура розумової праці, культура мислення, норми педагогічної

культури, педагогічна етика; технологічні одиниці - знання, вміння за змістом, методикою і організації навчально-виховного процесу, педагогічні вміння (гностичні, перцептивні, конструкторські, проєктивні, комунікативні, експресивні, організаторські), педагогічна техніка, педагогічна

саморегуляція; евристичні одиниці - творча саморегуляція, вміння бачити індивідуальні здібності дітей і вибудовувати взаємодію з ними, володіння формами і методами евристичної діяльності; підготовка якісних змін учня;

особистісні одиниці - культура зовнішнього вигляду, професійно-педагогічний етикет, правила мовної поведінки, етика ведення розмови,

культура письмового спілкування, фізична культура вчителя, ведення здорового способу, особистісна рефлексія, самосвідомість. До зовнішніх системоутворюючим факторів формування педагогічної культури майбутніх

учителів як педагогічної системи відносяться: мета - досягнення цілісності

сформованої якості і затребуваності його в освітніх ситуаціях, а до внутрішніх системоутворюючих факторів віднесено структурні (між структурними елементами педагогічної культури, між етапами її

формування) і функціональні зв'язки (між функціональними компонентами педагогічної культури);

- структурні зв'язки вбачаються в компонентному складі педагогічної культури (мотиваційно-ціннісному, діяльнісному, когнітивному і рефлексивно-творчому);

- структура педагогічної системи формування педагогічної культури майбутніх викладчів постає як моделювання креативної моделі на основі відтворюваності її істотних властивостей

Розгляд філософських аспектів інтегративно-діялісного підходу та визначення його належності до одного з рівнів методології вимагає аналізу різних підходів, які торкаються проблем інтеграції і діяльності.

Найбільша загальне трактування інтеграції передбачає «об'єднання в ціле будь-яких частин, елементів» [38, с.20].

Взаємовідносини частини і цілого характеризуються наявністю розділених, твердо фіксованих, багатосторонніх взаємодій між частинами, без яких ніяка цілісність не могла б існувати. Виникнення системи зв'язків при утворенні цілого з частин розглядається як первинна необхідна умова інтеграції, тобто виникнення нової цілісності.

Інтегративно-діяльнісний підхід обумовлює визначення його основних характеристик через поняття інтеграція і діяльність і співвіднесення їх до предмету нашого дослідження. Поняття інтеграції нерозривно пов'язане з поданням про наявність системного початку, оскільки будь-яка цілісність побудована на системі зв'язків, що пояснює нерозривний зв'язок системного та інтегративного підходів. Це обумовлено також тим, що дані підходи оперують категоріями, що знаходяться в органічній єдності - «інтеграція», «цілісність», «система».

Дослідження різних явищ і процесів з позицій інтегративного підходу передбачає опору на принцип інтегративності, що характеризує явище як систему, цілісність, що досягається шляхом інтеграції складових її елементів.

Це вказує на органічний взаємозв'язок інтегративного і системного підходів.

Точніше, інтегративний підхід, який би розглядав інтеграцію як об'єднання, різнорідних раніше частин в єдине ціле на основі встановлення різнорідних зв'язків між частинами, являє конкретизацію системного підходу. Ці положення обґрунтовують процесуальність інтеграції психологічних і педагогічних дисциплін як фактора формування педагогічної культури майбутнього викладача, його компетентності в сфері педагогіки і психології.

Даний підхід сприяє орієнтації процесу формування педагогічної культури на принципи інтеграції психолого-педагогічних дисциплін, що виключають дискретність і дублювання їх змісту, розкриття цілісності педагогічного і психологічного знання і виявлення інтегративно-функціонального змісту навчальних дисциплін, що сприяють формуванню цілісного сприйняття педагогічної діяльності, особистості в цьому процесі і зведення їх в теоретичну картину.

Аналіз філософських аспектів взаємозв'язку понять діяльності та практики показує, що практика виконує інтегративну функцію до всієї системи людської діяльності у веьому різноманітні її форм і різновидів [103, с.280]. Всі види діяльності мають вихід на практику, збагачують її можливості. Перетворюючий вплив людини на зовнішній світ пов'язаний з розвитком самої людини як суб'єкта діяльності. Саме в процесі діяльності відбувається становлення особистості, розвиток здібностей людини, причому необхідною умовою для цього є включення його в систему різних взаємопов'язаних видів діяльності.

Підкреслимо, що інтегративно-діяльнісний підхід розглядає явища і процеси як складні системи, цілісність яких досягається на основі інтеграції складових їх елементів, що знаходяться у взаємозв'язку і взаємодії.

Характеристика діяльності та підготовки до неї з позицій цього підходу передбачає розгляд першої в якості основного засобу досягнення мети другого. При цьому підготовка до діяльності певного плану розглядається як система з певною структурою і наявністю взаємозв'язків між компонентами.

Виникає необхідність розглянути психологічні аспекти інтегративно-діяльнісного підходу. У сучасній психології діяльність визначається по-різному: як форма активного ставлення людини до навколишнього світу [36, с.55], як «специфічний вид людської активності, спрямований на творче перетворення, вдосконалення дійсності і самого себе» [32, с.551], як «внутрішня (психічна) і зовнішня (фізична) активність людини, регульована усвідомлюваною метою» [33, с.99]. Надалі будемо спиратися на останнє визначення.

Аналіз психологічних аспектів діяльнісного і системного підходів, їх взаємозв'язку дозволить виділити психологічні аспекти інтегративно-діяльнісного підходу в професійно-педагогічній підготовці майбутніх викладачів в цілому і в формуванні педагогічної культури, зокрема.

Б. Г. Ананьєв, розвиваючи діяльнісний підхід до психіки, відзначав, що дії, що представляють структурні елементи діяльності, формуються шляхом

навчання і виховання, причому формування дій - це і формування психічних процесів, станів, властивостей психіки. Психічний розвиток людини, вважає Б. Г. Ананьєв, «є процес перетворення зовнішньої діяльності у внутрішню (інтеріоризація) і процес перетворення внутрішньої діяльності в зовнішню (екстеріоризація)» [10].

Виділяючи два типи пізнання діяльності (навчальний і науковий). Основною функцією навчального пізнання є отримання кваліфікації, а продуктом - здатна до повно-активного буття образна понятійна модель діяльності у кожного її суб'єкта. Специфіка навчального пізнання діяльності полягає в тому, що в пізнанні між суб'єктом, що пізнає і усвідомленою діяльністю присутня ще і опосередкована діяльність - педагогічна. Тому особливо важливе значення набувають специфічні навчально-педагогічні взаємодії.

У зовнішньому плані специфіка навчального пізнання полягає у вирішенні навчальних завдань. Їх спрощеність в порівнянні з реальними, дозволяє правильніше і швидше засвоїти суть справи і в той же час створює труднощі у виділенні в реальності завчених зразків. В якості навчальних завдань використовуються різні прийоми, дії, що полегшують аналіз, узагальнення і запам'ятовування матеріалу.

Прогрес в навчальному пізнанні діяльності визначається продуктивністю її наукового пізнання, що створює інформаційне забезпечення навчальних процесів, яке має бути доречним і своєчасним. Якщо ці вимоги не дотримуються, то в навчальному пізнанні виникають недовантаження або перевантаження, що тягнуть за собою зниження ефективності процесу оволодіння діяльністю: повільність навчання, низька якість підготовки, не задоволеність учнів навчальною діяльністю та ін. В зв'язку з цим особливого значення набуває вдосконалення традиційних і створення нових технологій навчального пізнання діяльності, що передбачає дослідження різних параметрів навчального процесу і процесів навчання, тобто, формування знань, умінь і навичок.

Отже, з точки зору психології діяльність розглядається як соціальна за своєю природою система, що представляє сукупність внутрішньої (психічної) та зовнішньої (фізичної) активності людини, регульованою усвідомленою метою, де людина виступає активним, системоутворюючим елементом.

Навчальна діяльність студентів в процесі формування педагогічної культури спрямована на оволодіння комплексом спеціальних теоретичних знань і практичних умінь і навичок.

На підставі усього вищевикладеного можливо визначити місце інтегративно-діяльнісного підходу до процесу формування педагогічної культури майбутнього викладача. Обґрунтуванням інтегративно-діяльнісного підходу в нашому дослідженні було те, що він дозволяє здійснювати сукупність різних підходів, сукупність методів і принципів інтеграції психолого-педагогічних дисциплін і через це формування цілісності

формованої якості. Крім того, інтегративно-діяльнісного підходу у формуванні педагогічної культури майбутнього викладача розглядає даний процес як складну систему, цілісність якої досягається на основі інтеграції складових елементів, що знаходяться у взаємозв'язку і взаємодії.

Характеристика діяльності та підготовки до неї з позицій цього підходу передбачає розгляд першої в якості основного засобу досягнення мети другої. При цьому підготовка до діяльності певного плану розглядається як система з певною структурою і наявністю взаємозв'язків між компонентами.

Отже, інтегративно-діяльнісний підхід належить до третього рівня - конкретно-наукової методології, так як:

- по-перше, він спирається на сукупність підходів і не може кваліфікуватися в рамках одного з них при відкиданні інших;

- по-друге, передбачає сукупність методів і принципів дослідження, що застосовуються в психолого-педагогічних, філософських дослідженнях, пов'язаних з вихованням, підготовкою суб'єктів діяльності до її здійснення.

Культурологічний підхід. Посилення уваги до проблем взаємозв'язку освіти і культури обумовлено дією ряду об'єктивних факторів, що визначили

необхідність наукових пошуків і розробок в даній області. Основними серед них є: розширення зв'язків між державами, глибоке осмислення феномена культури як явища, що пронизує всі сфери соціального буття, становлення гуманістичної парадигми в якості домінанти соціокультурного процесу, посилення інтеграційних процесів в науці. Основною метою сучасної освіти виступає підготовка не просто високопрофесійного фахівця в тій чи іншій області, а «людини культури», здатної і готової до мирного співіснування в суспільстві культурного і національного плюралізму, заснованого на гуманістичних демократичних цінностях, спілкування та співпраці з людьми різних національностей, рас, віросповідань і культур.

Структура культури і культурного відтворення людини дозволили прийти до висновку про відповідність структури культури і структури педагогічної діяльності та необхідності культурологічного обґрунтування останньої.

Культурологічний підхід здійснюється в контексті філософського розуміння культури, що розглядається на рівні буденної і теоретичної свідомості. У повсякденній свідомості культура представлена неоднозначно: з одного боку, вона розуміється як щось нормативне, задане як зразок, на який повинен рівнятися представник конкретного суспільства або професійної групи, з іншого - отожднюється з освіченістю, інтелігентністю людини; з третього - пов'язується з характеристикою місця і способу життя людини [20].

Це дозволяє розглядати культуру і механізм її функціонування на трьох рівнях: на першому рівні культура виступає як діалектична єдність матеріальної і духовної культури; на другому - як прояв професійної культури окремих груп людей; на третьому - як педагогічна культура, носіями якої є люди, які займаються конкретною педагогічною діяльністю на професійному рівні.

Понятійний апарат середовищного підходу складається з провідного поняття «середовище». У вітчизняній педагогіці середовище розглядається як організований освітній простір, як соціокультурний простір [39].

Середовий підхід розглядається і в плані інструментальної методології і являє собою систему дій суб'єкта управління з середовищем, спрямованим на перетворення середовища в засіб діагностики і продукування педагогічного результату [41, с. 253 - 257].

Особистісно-орієнтований підхід вступає в якості нової парадигми і є провідним напрямком сучасної освіти. Даний підхід займає концептуальне положення в теорії і практиці підготовки студентів. Концептуальні засади даного підходу мають свої витoki в положеннях багатьох концепцій і теорій минулого і сьогодення.

У зв'язку з цим важливо виділити ознаки особистісно орієнтованого підходу: організація суб'єкт суб'єктного взаємодії; створення умов самоактуалізації; активізація учня; забезпечення зовнішніх та внутрішніх мотивів учня; отримання задоволення від вирішення навчальних завдань і завдань у співпраці з іншими учнями; забезпечення умов для самооцінювання, саморегуляції і самоактуалізації; перенесення акценту у функціях педагога на позицію фасилітатора [18, с. 34].

Таким чином, особистісно-орієнтований підхід виступає як теоретико-методологічна стратегія і тактика формування педагогічної культури майбутнього викладача. Це базова ціннісна орієнтація педагогічної системи, в загальному, і педагога зокрема, визначає позиції у взаємодії з суб'єктами процесу формування педагогічної культури.

Відзначимо, що особистісно-орієнтований підхід розглядається як тактика, яка передбачає виявлення практичних аспектів вирішення проблеми на підставі сукупності наукового досвіду. З точки зору методології особистісно-орієнтований підхід дозволяє виявити специфіку побудови діяльності учасників процесу на основі поваги до особистості, довіри до неї,

виявити роль і місце суб'єктів освітнього процесу і забезпечити розкриття і максимальне використання суб'єктного досвіду.

Використання загальних ідей особистісно-орієнтованого підходу в нашому дослідженні здійснювалося через цілісну реалізацію наступних положень:

- особистісно-орієнтований підхід виступає практико-орієнтованою тактикою процесу формування педагогічної культури, що дозволяє розробити спеціальне проектування даного процесу;

- особистісно-орієнтований підхід визначає побудову діяльності студентів і викладачів на основі врахування особистісних особливостей і створення ситуацій відкритості та успіху у вигляді творчої пізнавальної діяльності;

- результатом особистісно-орієнтованого підходу процесу формування педагогічної культури майбутнього викладача є розвиток мотивації самореалізації, прагнення до збагачення і поповнення знань, усвідомлення необхідності в оволодінні професійного самосвідомістю, професійно-педагогічним вміннями, цінностями педагогічної праці в майбутній педагогічній діяльності;

Ключовими складовими механізму організації особистісно-орієнтованого процесу формування педагогічної культури майбутнього викладача були:

- наділення особистісним змістом цінності педагогічної культури майбутнього викладача;

- створення розвивального творчого пізнавального середовища для виявлення суб'єктних можливостей майбутнього викладача;

- організація співробітництва та діалогового спілкування між суб'єктами процесу формування педагогічної культури.

Даний підхід в нашій концепції забезпечує:

НУБІП УКРАЇНИ

- визначення ролі викладача і студента в процесі формування педагогічної культури у студентів закладів вищої освіти - майбутніх викладачів;

- характер взаємодії викладача та студента в процесі формування

НУБІП УКРАЇНИ

педагогічної культури у студентів закладів вищої освіти - майбутніх викладачів;

- зміст формування педагогічної культури у студентів закладів вищої освіти - майбутніх викладачів відповідно, з яким матеріал набуває суб'єктивне значення;

НУБІП УКРАЇНИ

- самоаналіз, самооцінка, самокорекція поведінки і відносин, опора на потенціал особистості і розвиток її задатків і здібностей.

Отже, для дослідження проблеми формування педагогічної культури

треба було визначення та обґрунтування теоретико-методологічних підходів

НУБІП УКРАЇНИ

конкретно наукового рівня до даної проблеми і нами було встановлено наступне: системний підхід забезпечує цілісність вивчення проблеми формування педагогічної культури у студентів закладів вищої освіти

майбутніх викладачів, дає можливість досліджувати його природу і

НУБІП УКРАЇНИ

механізми функціонування як педагогічну систему формування педагогічної культури майбутнього викладача; культурологічний підхід дозволив встановити, що розгляд проблеми в культурологічному аспекті враховує

специфіку реалізації даного процесу; інтегративно-діяльнісний підхід

НУБІП УКРАЇНИ

полягає в поданні сукупності узагальнених наукових положень з проблеми, характеристики різних напрямків її розкриття і дозволив розглянути проблему формування педагогічної культури майбутнього викладача на інтегративному і діяльнісному аспектах. З іншого боку, інтегративно-

діяльнісного підходу дозволив нам прогнозувати побудову моделі

НУБІП УКРАЇНИ

формування педагогічної культури за допомогою визначення діяльності суб'єктів освітнього процесу; середовищний підхід забезпечує можливості генерувати творчо-пошукові ідеї, вибудовування образу системи і процесу

формування педагогічної культури у студентів закладів вищої освіти -

майбутніх викладачів, що робить істотний вплив на професійний розвиток майбутнього викладача в цілому; особистісно-орієнтований підхід виступає у вигляді практико-орієнтованої тактики і дозволив розглядати процес формування цілісного педагогічного знання майбутнього викладача як полісуб'єкту взаємодії.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 2

**РЕАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ
ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ
МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ****2.1. Моделювання системи педагогічної культури майбутніх викладачів
закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки**

При побудові системи формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти в інноваційному освітньому середовищі виходили із необхідності моделювання процесу формування педагогічної культури. Логіка моделювання складається і вибору методологічних підстав, якісного опису предмета дослідження, конструювання моделі.

Логіка процесу моделювання концепції системи формування педагогічної культури процесі підготовки — майбутніх викладачів закладів вищої освіти пов'язана з висуванням ідей у межах певної системи цінностей та підходів із вирішенням протиріч та проблем.

Результатом моделювання є модель системи формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки.

Розгляд формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладів вищої освіти з урахуванням логіки моделювання призводить до необхідності виділення структурних та компонентних елементів моделі формування педагогічної культури у викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки, які утворюють змістовно-сміслову наповнення нашої концепції.

У філософії модель визначається як метод дослідження об'єктів на їх моделях – аналог певного фрагмента природної або соціальної реальності; побудова та вивчення моделей реально існуючих предметів і явищ та об'єктів, що конструюються» [43].

А.З.Зак трактує модель як «заміщення досліджуваного об'єкта іншим, спеціально при цьому створеним» [17 с.66]

Згідно В.М.Полонському, модель є - «теоретичний метод дослідження процесів і станів за допомогою їх реальних (фізичних) або ідеальних, перш за все, математичних моделей» [35 с.12-54].

Характеризуючи концепцію - модель, А.М. Новіков підкреслює, що модель - це «допоміжний об'єкт, обраний чи перетворений у пізнавальних цілях, що дає нову інформацію про основний об'єкт» [33 с. 89].

М.К. Мамардашвілі вказує, що на модель «як би нанизуються вся маса властивостей, що емпірично спостерігаються, і зв'язків дійсності, які в цьому випадку беруться науково, а не яким-небудь іншим можливим для створення образом; людина виявляється дослідником стосовно них» [30 с.146].

Для даного дослідження найповнішим є визначення моделі В.А. Штоффа, що розглядає її як «таку подумки представлену або матеріально реалізовану систему, яка, відображаючи або відтворюючи об'єкт дослідження, здатна замінювати його так, що її вивчення дає нам нову інформацію про об'єкт.

Автор виділяє такі основні якості моделі: відповідність, подібність до системи-оригіналу; цілеспрямованість, тобто пов'язування її параметрів з поставленою перед системою метою, з очікуваним результатом; нейтральність по відношенню до суб'єктивних оцінок та переваг учасників моделювання; відволікання, абстрагування від деяких деталей та параметрів системи-оригіналу [46 с.254-275].

Створення моделі, являє собою конкретизацію загальнонаукового принципу зв'язку цілого і одиничного, в яких їх поєднання і взаємодія, що виникає при цьому, породжує нову якість - шукану модель. Ця модель вимагає теоретичних та методичних пояснень, без яких її опис може стати лише схемою, абстракцією і тому бездіяльною.

Спроба розробити концептуальну модель системи формування педагогічної культури у викладачів закладів вищої освіти у процесі

магістерської підготовки, яка є певним еталоном, пов'язаним з модельним уявленням про об'єкт педагогічного дослідження, що вимагало дати пояснення тим процесам, явищам і підходам, які її супроводжують.

У даній концепції наголошується, що забезпечується формування педагогічної культури у викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки. Звернемося до поняття «формування».

Воно включає кілька підходів до визначення.

1) формування - надання певної форми закінченості чомусь; додавання, освіта, розвиток;

2) формування - становлення особистості під впливом різних факторів; результат на даний момент (якийсь рівень стабілізації, набуття форми - комплексу властивостей, якостей особистості);

3) формування - процес розвитку особистості під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів (виховання, навчання, соціального та природного середовища, власної активності).

Під формуванням педагогічної культури у викладачів закладів вищої освіти розумітимемо «не формування», не вкладання у готову форму, а «набуття форми» певним змістом і йдеться не про пряме управління прагнення практикуючих викладачів у педагогічній рефлексії, про надання цьому прагненню певних форм, засобів та умов.

Розроблена нами модель формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки, включає такі компоненти: мотиваційно-цільовий, змістовно-процесуальний та контрольньо-оцінний компоненти.

Мотиваційно-цільовий компонент звернений насамперед до цілепокладання в контексті нашої концепції формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки. При розробці моделі формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладів вищої освіти враховувалось те, що

Цільове забезпечення полягає у конкретизації та структуруванні цілей та завдань формування педагогічної культури.

Цілі утворюють своєрідну ієрархічну структуру із підпорядкованих та взаємозумовлених напрямів формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки.

Культурологічна орієнтація на процес підготовки майбутнього викладача зумовлює розширення джерел постановки педагогічних цілей.

Відповідно до цієї орієнтації одним із джерел цілепокладання є соціальне замовлення, що виражається в об'єктивних тенденціях розвитку суспільства і

свідомо виражаються освітні запити суспільства. Друге джерело цілепокладання - особистість майбутнього викладача закладу вищої освіти як суб'єкта культури, носія, виробника та споживача культурних цінностей.

Культура, суспільне ставлення до неї – критерії та джерела

культурологічного характеру освіти. Третє джерело визначення мети - особистість майбутнього викладача закладу вищої освіти як носія культурно-людської сутності, як особливого культурно-суспільного суб'єкта, що найбільш ефективно реалізує здатність до творення іншого.

Цілепокладання в процесі формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки виконує ряд функцій: спонукальна - до початку дослідницької діяльності, локууюча - напрямна процес формування педагогічної культури,

конструктивна, що впорядковує процес формування педагогічної культури

оцінна, що характеризує ставлення майбутнього вчителя до культури, що формується, що регулює - коригування процесу формування педагогічної культури.

Разом з тим, мотиваційно-цільовий компонент моделі системи формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки зумовлений тим, що майбутній викладач має усвідомити єдність мети та завдань як системотворчої ланки

становлення викладача – професіонала та прагнути до здійснення

професійно-педагогічної діяльності на основі оволодіння педагогічною культурою.

Мотиваційно-цільовий компонент спрямований на здійснення системи спонукань (потреб, мотивів та цілей), що залучають майбутніх викладачів до процесу освоєння компонентів педагогічної культури, мотивувати майбутніх викладачів на прийняття системи цінностей педагогічної культури, відносин до педагогічної діяльності, формування мотивів до активного освоєння системи знань, досвіду, необхідного для професійно-педагогічної діяльності та педагогічної культури у ній.

Розглянутий компонент враховує, що процес формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки, спрямований на привернення уваги до вивчення педагогічних дисциплін, що розкривають специфіку праці вчителя, цілісний педагогічний

процес, його закони та закономірності, принципи та методи, форми та засоби процесу навчання, що розкривають педагогічну культуру як системну властивість особистості педагога.

Мотиваційно-цільовий компонент моделі системи формування педагогічної культури зумовлений і тим, що майбутній викладач вищого закладу освіти повинен усвідомлювати єдність мети та завдань як системотвірної ланки становлення викладача-професіонала та прагнути конструктивного вирішення педагогічних завдань.

Дані положення знаходять свій відбиток в наступному:

- свідома мета у діяльності педагога визначає вибір методів, впливу і постає як управління, зв'язки результатів з прогнозованим результатом. З іншого боку, він спрямований на виховання спонукаючих та інтелектуальних мотивів, заснованих на розумінні майбутніми викладачами значущості педагогічної культури у майбутній педагогічній діяльності;

- необхідне формування безпосередньо спонукаючих мотивів, заснованих на емоційних проявах майбутніх викладачів вищих навчальних закладів стосовно педагогічної культури;

- креативність, що передбачає формування креативно спонукаючих мотивів, заснованих на отриманні задоволення від процесу творчого «присвоєння» компонентів педагогічної культури.

Реалізація цільового, емоційного креативного напрямів мотиваційно-цільового компонента моделі можлива при опорі на такі положення:

- опора в розвитку мотивації досягнення у процесі присвоєння педагогічної культури як продукту професійно-пізнавальної діяльності;

- створення ситуацій успіху та відкритості та підтримка прагнень майбутніх викладачів закладів вищої освіти до оволодіння педагогічною культурою та творчої діяльності;

- опора на життєвий досвід як спосіб запитання, наявного знання, що має підстави для емоційно-комфортного процесу засвоєння компонентів педагогічної культури.

2. Змістовно-процесуальний компонент моделі визначає стійкий, послідовний, цілеспрямований характер перебігу процесу формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки.

Змістовно-процесуальний компонент моделі включає два напрями: зміст та процесуальність.

Змістовний напрямок - зміст формування педагогічної культури розробляється на основі традиційних для відбору змісту освіти у вищій школі положень, та відповідає цілям формування педагогічної культури.

Педагогічне знання має стати підсилим педагогічним знанням та природним компонентом уявлень майбутніх викладачів про педагогічну діяльність та сприяти формуванню педагогічної культури.

Практична реалізація змістовного напрямку даного компонента моделі здійснюється у реальному педагогічному процесі, який пов'язаний із вибором системи, форм та засобів навчання.

Йдеться про такий зміст освіти, оволодіння яким призводить до, власне, соціокультурного розвитку майбутнього викладача та формування у нього педагогічної культури.

Усе це фокусує увагу до діяльнісних аспектах навчального процесу, культуротворчості, пошуку альтернативних варіантів вирішення будь-якої проблеми. Насправді це проявляється через зростання процесуальної активності, інноваційного підходу до формування педагогічної культури.

Процесуальний напрямок даного компонента моделі включає ефективний дидактичний інструментарій, що застосовується: послідовність і доцільність підбору методів, прийомів формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

В якості методів і прийомів, що забезпечують функціонування даного компонента моделі було обрано прийоми емоційно-інтелектуального стимулювання пізнавальної активності, прийоми методу додатковості, прийоми активізації розуміння цілісного педагогічного знання, метод творчої інтерпретації наукового знання та життєвого досвіду, прийоми продуктивної партисипації, прийоми.

Істотним внеском у формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки є:

- розробка технологій на основі конкретного задуму викладача та конкретного очікуваного результату;

- вибудовування педагогічного ланцюжка у сувору відповідність з обраною метою; забезпечення функціонування технології шляхом взаємозалежної діяльності суб'єктів освітнього процесу з урахуванням дидактичних засад;

- результату технології [33 с. 45].

У даній моделі має місце розробка педагогічних технологій, що відображають нововведення та позначені нами як: технологія партисипативного тренінгу, технологія рефлексивно-педагогічна, мультимедійна технологія.

Мультимедійна технологія зумовлена тим, що мультимедійність забезпечує подання навчального матеріалу в різних модальностях, полісенсорний вплив на декілька органів чуття, створює ефект присутності, наближає сприйняття освітнього контенту до сприйняття реальності.

Комплексність впливу підвищує інтенсивність інформаційного потоку, здатна актуалізувати мимовільну увагу, різні форми пам'яті, мислення (обидві півкулі мозку), позитивну мотивацію та емоції студентів в освоєнні теоретичних знань, що відображають сутність, зміст педагогічної культури, її закономірності, цінності, норми.

Інтерактивність, покладена в основу партисипативної технології, активізує процес освоєння компонентів педагогічної культури, пізнавальну діяльність, оптимізує зворотний зв'язок, спрямований до студента як до суб'єкта навчання, до викладача як суб'єкта викладання. А діалоговий

характер партисипативного тренінгу, що становить оснóву технології партисипації передбачає його націленість на реалізацію суб'єктом пізнання не в утилітарному сенсі як успішної адаптації зовнішнього середовища, а на реалізацію пізнання, рефлексію своїх вчинків, осмислення пізнання як самоосвіти, само-проекування, само-детермінації, самореалізації.

Рефлексивно-педагогічна технологія спрямована на формування основ індивідуального стилю діяльності майбутніх викладачів закладів вищої освіти та передбачає освоєння айбутніми викладачами педагогічної культури з урахуванням його індивідуальності, що сприяє розвитку здатності входити в активну дослідницьку позицію щодо професії, що освоюється. Забезпечення майбутньому викладачеві рефлексивної позиції у діяльності - є однією з умов ефективного становлення майбутнього викладача як професіонала та носія цінностей, знань, культури загальної та педагогічної.

Форми як способи реалізації процесуального спрямування включають: лекції, семінари, засновані на інтелектуально-творчій діяльності, семінари на засвоєння терміносистеми, семінари, що спираються на життєвий досвід та

наукові знання в їхньому єдиному цілому та ін., організація діяльності у студентській науково-творчій лабораторії, педагогичній інтернатурі.

Загалом змістовно-процесуальний компонент моделі системи формування педагогічної культури, що визначає зміст процесу формування

педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти, процесуальне забезпечення відповідає системності та постає як педагогічна система формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки.

Контрольно-оцінний компонент моделі системи формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки передбачає діагностичний контроль змін у структурі педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти,

адекватну оцінку ефективності цієї моделі. Одночасно з цим - наявність

самоконтролю, самодіагностики та самооцінки. Контроль здійснюється з допомогою анкет, тестів, педагогічного спостереження.

Проведений аналіз психолого-педагогічної, культурологічної літератури дозволив встановити, що педагогічна культура майбутніх

викладачів характеризує їх з позиції теоретичної та практичної готовності до компетентно збудованої професійно-педагогічної діяльності на основі гнучкої самореалізації, рефлексії та творчих сил особистості.

Водночас орієнтація особистості майбутнього викладача на загальнолюдські соціокультурні норми, на цінності педагогічної культури та

готовність слідувати їм, висвічує ступінь сформованих компонентів педагогічної культури.

Отже, когнітивний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісний та рефлексивно-творчий компоненти педагогічної культури можуть об'єктивно

виступати як основні якісно-інтегративні критерії, що дозволяють фіксувати процес формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладів

вищої освіти у процесі магістерської підготовки, визначати рівень її сформованості у процесі підготовки майбутнього викладача.

Нами виділено такі рівні сформованості педагогічної культури, які розподілилися так:

Репродуктивно - формальний рівень характеризується слабо вираженими педагогічними потребами, мотиваційна сфера бідна. Майбутній

викладач не бачить мети педагогічної діяльності і тому вона для нього не виглядає привабливою. Мотив досягнення замінено мотивом очікування певдачі. Внутрішній психологічний дискомфорт. Відсутня потреба у

саморозвитку, не вміє здійснювати рефлексивну діяльність, неадекватна оцінка рівня педагогічної культури, зазвичай завищена. Має поверхневі

(стихийно-емпіричні) знання у галузі педагогічної діяльності. Відсутні цілісні педагогічні знання, розпливчасте поняття «педагогічна культура». Знання не дієві та не оперативні. Готовність до відтворення та оперування цілісним

педагогічним знанням про цінності педагогічної праці, педагогічної культури визначається відтворюючим характером. Педагогічні вміння низькому рівні

сформованості. Професійна поведінка слабо орієнтована на зразки педагогічної культури. Творча активність у вирішенні освітніх завдань відсутня чи має епізодичний характер.

Конструктивний (достатній та необхідний) рівень — характеризується більш стійким ставленням майбутніх викладачів закладів вищої освіти до цінностей знань про дитинство, про педагогічну діяльність, педагогічну культуру, більшу цілеспрямованість у засвоєнні цього знання. Переважають педагогічні потреби. Мотив досягнення успіху «працює» за підтримки ззовні.

Виявляється інтерес до вирішення професійно-педагогічних завдань із застосуванням здобутого цілісного педагогічного знання. Досить стійка потреба у саморозвитку та здійсненні рефлексивної діяльності, усвідомлення важливості саморозвитку та значущості рефлексивної діяльності у цьому

процесі. Оцінка рівня своєї педагогічної культури близька до адекватної. Знання у сфері педагогічної діяльності, педагогічної культури найчастіше емпіричні, але за підтримки мають значні узагальнення. Вміють оперувати

знаннями про педагогічну культуру, методи та технології педагогічної

діяльності, культури педагогічної діяльності. Вміння синтезувати та систематизувати знання, відображати зв'язки психолого-педагогічних явищ та фактів проявляється з достатнім рівнем гнучкості та варіативності.

Професійна поведінка спрямована на досягнення окремих цілей педагогічної діяльності, в окремих ситуаціях повна адекватність поведінки та прояви педагогічної культури. Майбутні викладачі досить ефективно здійснюють самостійний перехід від репродуктивних форм до пошукових, а творча активність має вибіркового характеру.

Творчий рівень – відрізняється високою стійкістю позиції майбутніх викладачів закладів вищої освіти до цінностей педагогічної діяльності та педагогічної культури, високим рівнем сформованості педагогічної культури. Прийняття цінності оволодіння цілісним педагогічним знанням про педагогічну культуру відбувається усвідомлено з високим ступенем мобільності та позитивно-емоційної спрямованості. Працює мотив досягнення успіху. Яскраво виражена потреба у саморозвитку. Адекватно оцінює рівень своєї педагогічної культури, але не задовольняється своїми здобутками. Стабільна потреба здійснювати рефлексивну діяльність, вихід у рефлексивну позицію. Має глибокі знання, які носять дійовий характер. Наявність систематизованих знань про сутність педагогічної культури викладача, механізми саморозвитку педагогічної культури. Високий рівень саморегуляції поведінки.

Тричастинність структури інноваційного освітнього середовища у процесі формування педагогічної культури виступає супроводом розробленої моделі, що відображає створення інтегративно-діяльницького та мотиваційно-ціннісного фону. Вивчення наукових джерел (С.А. Дніпров, Л.П. Качалова, З.І. Тюмасева та ін.) [42;22;16] дозволило виділити такі властивості інноваційного середовища в даному контексті:

1. Комплементарність, яка вступає в якість підсистеми інноваційного освітнього середовища та пов'язана з іншими її підсистемами;

2) Конгруентність, яка має на увазі функціональне доповнення інноваційного освітнього середовища іншими підсистемами освітнього середовища та його взаємодію з даними підсистемами,

3. Стійкість, під якою розуміється здатність інноваційного освітнього середовища до саморегуляції, самоорганізації та саморозвитку.

Інноваційне освітнє середовище виникає та розвивається в умовах педагогічного процесу в кількох напрямках:

а) організаційному — в умовах інформаційного середовища педагог планує та організує свою діяльність з урахуванням її специфіки;

б) діяльно-практичний - у педагогічному процесі реалізуються можливості інноваційного освітнього середовища в аспекті його використання в практичних цілях;

в) управлінсько – інноваційне освітнє середовище встановлює межі педагогічної діяльності.

У процесі супроводу моделі системи формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки слід враховувати:

а) вимоги до професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців;

б) актуальні та перспективні цілі освітнього процесу у ВНЗ;

в) конкретні завдання процесу формування педагогічної культури майбутнього викладача;

г) рівень сформованості у студентів педагогічної культури;

д) специфіку та змістовне наповнення реалізованого процесу.

Інтегративно-творчий та мотиваційно-ціннісний фон інноваційного освітнього середовища, закладений у його тричастинній структурі становить

зміст психолого-педагогічної частини. Системоутворюючими елементами інтегративно-творчого та мотиваційно-ціннісного супроводу є: творчість, діяльність, мотиви та ціннісне ставлення до діяльності.

Сутність творчої діяльності, її дослідження здійснювали психологами

Ф.Н. Гоноболіним, Н.В. Кузьміної, Н.Д. Левітовим, С.Л. Рубінштейном та ін

та педагогами І.П. Раченка, Ю.П. Азаровим та ін. [14; 26; 28, 7]. Творчість у навчальному процесі вчені визначають як «форму діяльності, спрямовану на створення якісно нових йому цінностей, мають суспільне значення, тобто важливий формування особистості, як соціального суб'єкта» [28 с. 118-144].

Збільшення частки об'єктивної творчості – важливе завдання вишу відомий дослідник проблеми творчості П.К. Енгельмейер виділяє три етапи:

- 1) бажання;
- 2) знання;
- 3) вміння [17 с.162].

У роботах П.М. Якобсона творчий процес поділяється на сім стадій:

- 1) інтелектуальна готовність;
- 2) розсуд проблеми;
- 3) зародження ідеї;
- 4) пошук рішення;
- 5) отримання принципу винаходу;
- 6) перетворення принципу на схему;
- 7) оформлення та розгортання винаходу [12 с.22].

З цього боку, дані етапи мають принцип спільності і цілком можуть бути перенесені на творчу діяльність майбутніх викладачів.

Напрями діяльності з реалізації інтегративно-творчого та мотиваційно-ціннісного супроводу моделі системи формування педагогічної культури у процесі магістерської підготовки включають: як інваріант цілей формування педагогічної культури майбутнього викладача вважати ідеальну модель особистості викладача, ядром якої є педагогічна культура; використання резервних можливостей у розвитку творчих здібностей кожного майбутнього викладача закладу вищої освіти, здійснювати на основі переходу від керівної ролі викладача до організації самостійних видів творчості; значно збільшити питому вагу застосування інтенсивних інтегруючих методів організації різноманітної творчої діяльності студентів; розвивати мотиваційно-ціннісну

сферу у процесі творчої діяльності, що поєднується з навчальними завданнями.

Вихідна універсальність описуваного методу визначає навчальну діяльність як можливість реалізації творчого потенціалу майбутнього викладача у процесі формування педагогічної культури. При цьому:

- 1) викладач надає руху механізмам процесу становлення творчої особистості;
- 2) викладач трансформує адаптивний тип у поведінці, спрямовану на творчу реалізацію свого потенціалу у навчальній діяльності;
- 3) викладач створює умови народження феномена самопізнання свого творчого потенціалу як особистості, як студента;
- 4) майбутній викладач створює ситуації успіху для творчого самовираження студента.

Вивчення публікацій, присвячених аналізу проблеми мотиваційно-ціннісного ставлення до діяльності, до вчення дозволило встановити, що стосовно особистості до світу виражено єдність об'єктивного та суб'єктивного. Ставлення особистості об'єктивно, оскільки у ньому реалізуються об'єктивні цілі, потреби, досвід суспільства. Але в той же час ставлення особистості і суб'єктивне, оскільки процес його реалізації залежить від волі і бажання людини, воно проходить через його свідомість, забарвлюючись особистими емоціями, настроями і т.д. [11].

Психологія вважає, що з відносин встановлюється зв'язок з об'єктивним світом. Все, що становить зміст відносини, почерпнуто людиною з навколишньої дійсності і є для нього значущістю. Принцип значущості, розроблений у сучасній психології С.Л. Рубінштейном та Н.Ф. Добринним, становить необхідну основу актуалізації будь-якого відношення, що виявилось у вигляді активної дії [18 с.47]. Згідно з принципом значущості відносини особистості фіксуються в її структурі, якщо предмети, що відображаються, і явища дійсності набули сенсу [23 с.83-99].

Функції предметів служити діяльності людей, їх значущість становить основу цінності, а ставлення до них ціннісні відносини. Ті чи інші предмети та явища, їх властивості, а також думки, ідеї, цілі, переконання стають цінністю залежно від того, задовольняють вони чи ні потреби суспільства, класу, особистості [15 с.76]. Цінність за своєю природою об'єктивна, але реалізація ціннісної функції предметів пов'язані з суб'єктивними чинниками - бажаннями, потребами, спрямованості людини предмети дійсності. Отже, суб'єктивну сторону відносини становлять ідеально - спонукальні сили (мотиви діяльності): бажання, переконання тощо, ставлення особистості може бути названо мотиваційно-ціннісним. Змістом мотиваційно-ціннісного відношення особистості виявляються предмети та об'єкти мотивів (цінності), які відображаються у свідомості відповідно до положення. Останнє, в свою чергу, виявляється у змісті мотиваційно-ціннісного ставлення особистості.

Таким чином, мотиваційно-ціннісне ставлення особистості до діяльності - є єдність об'єктивного та суб'єктивного, де об'єктивне становище особистості є основою її вибіркової спрямованості на цінності діяльності, пов'язані із задоволенням потреб суспільства та особистості. Єдність обох сторін цього відношення особистості полягає в тому, що значуще не відірвано від об'єктивної діяльності, від реальних можливостей людини. У той самий час мотиваційно-ціннісне ставлення особистості діяльності характеризується суперечливістю. Причому, протиріччя є як і в об'єктивній сфері даних відносин (суперечності соціального становища), але головне протиріччя між об'єктивною та суб'єктивною сторонами. Основними формами цього протиріччя є усвідомлення особистістю свого становища дії [37 с. 11].

В підсумку, мотиваційно-ціннісне забезпечення процесу формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки, створюється за допомогою спеціальної організації та педагогічного стимулювання діяльності майбутніх викладачів у цілісному освітньому процесі з урахуванням індивідуально-психологічних

особливостей, застосування таких прийомів, які здатні впливати на особистісно-ціннісний бік та впливати на емоційну, інтелектуальну, волюву сферу особистості.

Таким чином, інноваційне освітнє середовище з даної позиції з включеними до нього інтегративно-творчим та мотиваційно-ціннісним супроводом, включає у свою структуру: акцентуацію індивідуально-творчих здібностей та можливостей студентів; емоційно-інтелектуальне стимулювання пізнавальної активності студентів.

Таким чином, інтегративно-творчий та мотиваційно-ціннісний компоненти у процесі магістерської підготовки припускають в освітньому середовищі, що педагогічні дисципліни вивчаються не у вигляді готових абстрактних істин, а як сукупність дидактичних завдань, спрямованих на становлення особистості кожного майбутнього викладача як суб'єкта пізнавальної діяльності, при цьому вони здатні надати навчальний процес, динамічний, перспективний характер, що активізує діяльність викладача та студента, що виключає паралелізм та дублювання та забезпечує взаємозв'язок змісту, форм і методів, прийомів вивчення психолого-педагогічного матеріалу на всіх етапах навчання.

Отже, інноваційне освітнє середовище у процесі формування педагогічної культури майбутніх викладачів є обов'язковою умовою моделі ефективного функціонування та розвитку досліджуваного процесу на внутрішньому рівні, в основі якого лежить розгортання даного процесу, його просування до поставленої мети.

Представлене таким чином змістовно-смісловне наповнення концепції через мотиваційно-цільовий, змістовно-процесуальний, та контрольно-оцінний компоненти концептуальної моделі системи формування педагогічної культури дозволяють описати зміст та процес організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії, виявити спрямовуючу, спонукаючу та сенсоутворювальну функції, розробити технологічне забезпечення даного процесу, що містить поряд з традиційними інноваційні методи, прийоми,

форми навчання та організації процесу формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки.

Таким чином, варто акцентувати увагу на наступному:

1) виявлено склад змістовно-сміслового наповнення концепції системи формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки на основі загальних (принцип професійно-педагогічної спрямованості цілісного освітнього процесу у вузі, індивідуалізації та диференціації, принцип культурної детермінації підготовки майбутнього викладача), специфічних (принцип педагогічної доцільності, принцип цілісності педагогічного процесу, принцип функціональності, принцип фасилітації, когнітивно-соціальний принцип, принцип спільної творчої діяльності, принцип багатовимірного) , принцип сходження до культури;

2) виявлено сутність моделі системи формування педагогічної культури, закони її побудови та «перенесення» її в контексті нашої концепції, заснованої на системному, культурологічному, інтегративно-діяльнісному, середовищному та особистісно-орієнтованому підході та реалізованої через відповідні компоненти;

3) виявлено компоненти моделі системи формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки: мотиваційно-цільовий, змістовно-процесуальний та критеріально-оцінний, що дозволяють обґрунтувати та побудувати систему, виявити педагогічні умови та розробити технологічне забезпечення процесу формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки.

2.2. Система формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки

Попереджаючи опис та характеристику системи формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки, вважаємо за доцільне, дати поняття педагогічна система і на цих підставах визначити специфіку системи формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки.

В.П.Беспалко визначає педагогічну систему як упорядковану сукупність засобів та методів реалізації алгоритмів управління педагогічним процесом [65, с.7].

Це дає підставу розглядати поняття педагогічної системи як сукупність об'єктів педагогічного процесу, що формуються та функціонують у рамках соціального інституту, орієнтовану на досягнення соціально-значимих цілей та керовану на основі нормативно-правових положень.

На основі даних визначень розглядаємо формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти як педагогічну систему, що характеризується такими ознаками: субстанційність елементів, що становлять цю систему; структурність (наявність взаємозв'язків та відносин між елементами системи); функціональність (функціонування педагогічної системи як цілого неподільного).

При цьому ми підкреслюємо, що системний підхід виконує евристичні функції, представляючи сукупність пізнавальних принципів, основним змістом яких є відповідна орієнтація конкретних досліджень, що дозволяє виявити недостатність традиційних предметів вивчення для постановки та вирішення нових завдань та визначити нові предмети вивчення, задаючи структурні та типологічні показники цих предметів.

Будь-яка система є єдність цілей, змісту, внутрішніх механізмів, методів, засобів конкретного способу чи типу навчання - самонавчання,

виховання, - самовиховання, розвитку - саморозвитку. У цьому аспекті методи, прийоми, засоби виступають способами (механізмами) реалізації мети та змісту на конкретних етапах педагогічного процесу.

Під ефективністю системи формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладів вищої освіти в процесі магістерської підготовки розуміємо ступінь досягнення результату, який повинен мати місце при всій повноті виконання системою своєї функції в інноваційному освітньому середовищі, тобто досягнення високого рівня сформованості педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Критеріями оцінки ефективності системи формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти, на наш погляд, є: різноманітність форм та методів формування педагогічної культури, відкритість до нового, різноманіття методичного змісту, логіка функціонування системи, відповідність змісту цілям, наявність сталої мотивації студентів та можливість керувати процесом формування педагогічної культури майбутніх учителів.

Кожна система проектується і реалізується з урахуванням певних принципів. Основними принципами ми виділяємо: цілісності, індивідуалізації та диференціації, співвирати, сходження до культури, функціональності, множинного опису, фасилітації, культурної детермінації, сутність яких розкрито в описі концепції.

Система формування педагогічної культури, поряд з формами, методами, засобами як свій елемент передбачає інноваційне освітнє середовище. Інноваційне освітнє середовище в його об'єктній сутності обумовлене зовнішніми передумовами її створення, де спостерігається взаємовплив факторів, що впливають на процес формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти. В цієї позиції інноваційне освітнє середовище набуває рис не лише навчально-інформаційного, а й професійно-орієнтованого на майбутню, соціально детерміновану діяльність.

У такому «режимі» інноваційне освітнє середовище у формуванні педагогічної культури, майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки має відновити побудові змісту даного процесу та має бути спрямоване на:

- розуміння сутності педагогічної культури, її ролі у педагогічній діяльності, людської життєдіяльності, мати уявлення про способи набуття, про цінності педагогічної культури;

- знання цінностей педагогічної культури, виражене у цілісному педагогічному знанні про психологічні особливості особистості дитини, закономірності успішного педагогічного процесу;

- здатність до педагогічної творчості, прогнозування власної педагогічної діяльності, проектування культуроподібних засобів навчання та виховання;

- бути здатним до педагогічної взаємодії із суб'єктами освітнього процесу з позиції педагогічної культури, конструктивного діалогу з учнями; набутти досвіду освоєння педагогічної культури.

Сутнісну характеристику розуміння, знання, здібності, умінь досвіду майбутніх вчителів, становить спрямованість на учня як головну цінність своєї праці, і навіть потреба у самопізнанні, самозміні.

Формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки відбувається у три етапи:

- перший етап — пропедевтичний, у якому здійснюється формування мотиваційно-ціннісного компонента педагогічної культури, що включає позитивну мотивацію на оволодіння професією, нормами педагогічної культури, спрямованість на педагогічну діяльність. На даному етапі

здійснюється введення в педагогічну професію, проводиться діагностика сформованості інтересу до педагогічної професії, установки на усвідомлення педагогічної культури. Велике значення має діагностика здатності до пошуку знань, постановки та вирішення проблеми. Методи діагностики: тестування, аналіз діяльності кожного студента у процесі діяльності.

- другий етап – професійно-адаптивний: спрямований на досягнення оптимального рівня поінформованості, дієвості, усвідомленості знань. На даному етапі здійснюється ознайомлення студентів з основними поняттями в галузі педагогічної культури вчителя, сприяння формуванню образу вчителя, його професійно-культурної самоідентифікації; освоєння доступних способів самодіагностики стану педагогічної культури; продовжується підтримка та формування мотивації до оволодіння знань та умінь у галузі педагогічної культури.

- третій етап – удосконалення педагогічної культури: обумовлюється необхідністю розвитку оцінки своєї педагогічної діяльності, мобільності, професійно-педагогічного зростання. На даному етапі визначено комплекс методичних (дослідницька діяльність, розробка проєктів, різноманітні форми проведення занять, дискурси та дискусії) та дидактичних (тренінгові вправи, ситуації рефлексивно-педагогічного характеру, технічні завдання, завдання для самостійної діяльності) засобів; інноваційних педагогічних засобів та технологій (технологія партисипативного тренінгу, рефлексивно-педагогічна, мультимедійні), інноваційні форми (педагогічна інтернатура, науково-творча студентська лабораторія), що активізує процес формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

На даному етапі здійснюється поглиблення знань студентів у галузі всіх складових педагогічної культури.

На кожному етапі системи формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти приділялася особлива увага «зануренню» студентів в інноваційне освітнє середовище, забезпечується їхня участь у різних формах навчальної та позааудиторної роботи.

Кожен етап системи формування педагогічної культури акцентують особисті прояви майбутніх викладачів закладів вищої освіти, показники формування та механізми.

У системі формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти визначено комплекс методичних, дидактичних та

інноваційно-педагогічних засобів, що активізують процес формування педагогічної культури.

Методичні засоби: різноманітні форми та методи організації занять: лекції, семінари, індивідуальні та групові бесіди, круглі столи, рольові ігри, дослідницька діяльність, проектно-творча діяльність та ін. Заняття носять проблемний характер, творчий, характер. Це творчі та проблемні семінари, дискусійні та ігрові форми, тренінги.

Дидактичні засоби: професійний матеріал, педагогічний матеріал, діагностичні методики для визначення особистісних особливостей студентів, семінари, практикуми, тренінгові вправи, моделювання професійно-педагогічної діяльності, моделювання образу Я вчителя, що володіє педагогічною культурою.

Інноваційні форми та засоби формування педагогічної культури: мультимедійні технології, науково-творчі лабораторії, педагогічна інтернатура, педагогічна студія, педагогічна майстерня.

Мультимедійні педагогічні технології розглядається як інтегративна цілісність програмних та апаратно-технічних продуктів, з варіативною адекватністю їх функціонування в освітньому середовищі, що створює уніфіковане інноваційне середовище для взаємодії процесуального та особистісного аспектів суб'єктів процесу формування педагогічної культури.

Мультимедійні педагогічні технології збагачують процес формування педагогічної культури, дозволяють зробити процес навчання більш ефективним, залучаючи до процесу сприйняття навчальної інформації, інформації про педагогічну культуру більшість чуттєвих компонентів майбутніх вчителів.

До інноваційних мультимедіа засобів формування педагогічної культури віднесли: відеofільми (анімація, документальне та пропе кіно).

Документальне відео, документальні відеofільми використовувалися під час показу технологічних процесів роботи вчителя. Для пояснення

теоретичних побудов використовувалася анімаційна графіка — графічне розгортання процесів, що вивчаються, заданих, наприклад, аналітично.

Аудіокомпоненти засобів мультимедійних технологій виступають як засіб активізації уваги, акцентування уваги на окремих моментах матеріалу, що викладається.

Повнометражний тренажер з формування педагогічної культури дозволяє проводити лабораторні роботи та дослідження тих процесів, які в реальних умовах важко реалізувати практично, формує та допомагає набути практичних навичок з проблем, що вивчаються.

Проєктування, практична реалізація комп'ютерної бази, даних, вивчення розміщеної у ній інформації активно залучає майбутніх вчителів до самостійного творчого пізнавального процесу з дослідження та теоретичного узагальнення знань. Практична-діяльність, заснована на структуруванні

інформації, сприяє формуванню в майбутніх вчителів рефлексії, способів дій щодо виявлення суттєвих зв'язків окремих компонентів будь-якої системи та побудові знань у сфері педагогічної діяльності, в галузі педагогічної культури.

Педагогічна інternатура є інноваційною формою первинної річної вузівської підготовки студентів вищого навчального закладу, основною метою якої є отримання практичних навичок та вдосконалення теоретичних знань майбутніми вчителями, необхідної для підвищення професійного рівня та ступеня готовності їх до самостійної діяльності.

У контексті формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки педагогічна інternатура спрямована на включеність студентів у самостійну професійно-педагогічну діяльність. Поряд із загальним завданням навчання, виділяємо,

пов'язані з формуванням педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти:

- усвідомлення цілей та цінностей педагогічної діяльності та педагогічної культури вчителя;

- організація самостійного освоєння компонентів педагогічної культури;
 - розвиток здатності до організації своєї діяльності у сфері педагогічної діяльності;

- формування ціннісного ставлення до складових педагогічної діяльності та педагогічної культури в цілому;
 - формування дослідно-творчих умінь;
 - організація роботи з електронними інформаційними ресурсами та способів проектування інформації у проектно-творчий продукт;

- підготовка до публікації наукових статей, що відбивають проблему педагогічної культури вчителя;
 - створення «авторської методички» щодо самовдосконалення педагогічної культури.

Науково-творчі студентські лабораторії є об'єднанням майбутніх учителів, у яких працюють два напрямки: проектно-творчий, науково-дослідний. Беручи участь у проектно-творчій, науково-дослідній діяльності майбутні вчителі навчаються використовувати на практиці отримані знання та вміння, розробляти власні способи та прийоми вирішення педагогічних завдань, співвідносити свої цілі, завдання з очікуваннями інших, аналізувати співвідношення складових педагогічної діяльності та педагогічної культури, використовувати основи організації дослідно-пошукової діяльності та дослідницької, розробки змісту проектів та їх презентації.

Як прийоми та методи формування педагогічної культури позначені: прийоми методу додатковості, метод творчої інтерпретації наукового знання та життєвого досвіду, прийомів активізації розуміння цілісного педагогічного знання про цінності педагогічної культури,.

Метод додатковості якраз і намічає можливі поєднання внутрішньої (мисленнєвої) та зовнішньої діяльності педагога та учня в розвиваючій освіті, а також шляхи влиття процесів пізнання та самопізнання, перетворення

підсвідомої саморегуляції на усвідомлену, цілеспрямовану, поетапну та закономірно суперечливу педагогічну рефлексію.

Іншим значним компонентом методу додатковості є інтуїція, її використання у вирішенні психолого-педагогічних завдань. Інтуїція - швидке сприйняття, уява, скорочене аргументування та здорове судження [97, с.94].

Чуттєва інтуїція – швидке ототожнення предмета, явища, гострота сприйняття суб'єкта, його пам'яті, кмітливості, досвіду, поінформованості [24].

Інтелектуальна інтуїція - рід психічних явищ, проміжних між чуттєвою інтуїцією і розумом [97]. Рефлексія – наступний компонент методу додатковості – здатність свідомості людини зосередитися на собі; самопізнання людиною психічних актів і станів.

Загалом всі ці компоненти методу додатковості спрямовані на формування цілісного педагогічного знання про цінності, зміст педагогічної культури, її роль у педагогічній діяльності, культурних нормах педагогічної діяльності, з одного боку, з другого – формування культури педагогічного мислення. На думку В.С. Безрукова педагогічне мислення – це узагальнене та опосередковане відображення вчителем різних проявів педагогічної дійсності. Виявляється воно у здатності успішно вирішувати постійно виникаючі педагогічні завдання та протиріччя. Вміння бачити, розуміти, аналізувати, порівнювати, моделювати, прогнозувати саме явища педагогічної дійсності, тобто виховні відносини у ситуаціях, процеси та системи - є показник педагогічного мислення; це гнучке, динамічне, здатне до саморозвитку, відкрите, критичне мислення педагога [43].

На підставі викладеного метод додатковості в процесі формування педагогічної культури можна сформулювати наступним чином: це процесуально-змістове забезпечення освітнього процесу, засноване на взаємоперетині суб'єктивного та об'єктивного; чуттєвого та раціонального, свідомого та підсвідомого. Це створення необхідних та достатніх умов для формування свободи мислення, культури розуму та рефлексивності. Це

одночасне включення до процесу пізнання всіх трьох сфер діяльності мислення: інтуїції, емоційно-мажорного стану, свідомості мислення. Це процедура «заповнення логічних порожнин» у пізнанні.

Метод творчої інтерпретації наукового знання та життєвого досвіду. У контексті нашої концепції розглядатимемо метод творчої інтерпретації наукового знання та життєвого досвіду у процесі формування педагогічної культури майбутнього вчителя як процес об'ємного розкриття змісту досліджуваного з позиції життєвого досвіду та творчих можливостей студентів.

Розгляд даного методу у процесі формування педагогічної культури передбачає опору на життєвий досвід студентів стосовно наявних знань, чим досягається суб'єктивізація процесу пізнання та забезпечується так звана «безпомилковість» знання, виділяючи суттєві елементи з потоку інформації,

представленої до засвоєння. Творча складова досягає своєї мети – формування знання багатовимірного, об'ємного за допомогою залучення додаткових джерел про педагогічну культуру: хрестоматійного та публіцистичного матеріалу, художньої літератури тощо.

Таким чином, підкреслимо ще раз спектр педагогічних можливостей методу творчого синтезу наукового знання і життєвого досвіду, якими він має у процесі формування педагогічної культури у майбутніх вчителів: дозволяє будувати процес навчання, на основі життєвого досвіду

особистості, а це головний шлях перетворення наукових знань на цінність; дозволяє актуалізувати інтелектуальний та творчий потенціал особистості; надає емоційне та інтелектуально-творче забарвлення процесу пізнання; створює умови, достатні у розвиток творчої особистості кожного студента,

дозволяє моделювати процес навчання в єдинстві об'єктивного і суб'єктивного, дає можливість глибокого та усвідомленого засвоєння представленого матеріалу, дає об'ємне уявлення про психолого-педагогічні факти, явища тощо, тим самим інтегруючи їх у системне знання.

Прийоми активізації розуміння розглядаються як засіб, що забезпечує встановлення зв'язків нових властивостей педагогічної культури з уже відомими студентам, формування змісту цих нових властивостей і визначення їх ролі в структурі педагогічної діяльності.

Аналіз наявної наукової літератури, досліджень (Л. А. Беляєва, М.Є. Бершадський, П.П. Блонський, Є.К. Бистринський, А.А. Вігров, Л.С. Виготський та ін) [64; 74; 100; 107; 118; 122] дозволив виділити розуміння як феномен, що має наступні особливості:

- розуміння - це компонент мислення, що забезпечує встановлення зв'язку нових властивостей об'єкта пізнання з вже відомими суб'єкту, формування сенсу нових властивостей об'єкта та визначення їх ролі в структурі розумової діяльності (Л.С. Виготський) [118];

- для розуміння нового слід вирішити певну розумову задачу, оскільки формування розуміння нового відбувається в процесі розумової діяльності і виявляється його результатом;

- розуміння - це спосіб набуття особистісного знання та укорінення індивіда в культурі;

Ця модель, що включає рефлексивну, ціннісно-емпатичну, практично-поведінкову складову і пов'язана з набуттям особистісного знання [57].

З точки зору організації діяльності з активізації розуміння студентами змісту цілісного педагогічного знання про зміст, структуру, цінності, норми педагогічної культури цей процес можна розглядати як цілеспрямовану педагогічну діяльність суб'єктів освітнього процесу, пов'язаного з реалізацією в процесі формування педагогічної культури прийомів та комплексу ситуативних завдань, які стають реальним фактором розуміння та осмислення досліджуваного та формованого якості особистості вчителя.

У процесі застосування прийомів активізації розуміння виходили з таких положень: розуміння - це особистісна властивість студентів, що розвивається, в основі якої лежать суб'єктивні характеристики пов'язані з процесом освоєння, що стимулюються потребою пізнання; неодмінною

умовою та способом пізнання є діалог як процедура розуміння нового сенсу педагогічної культури; розуміння є стимулом пізнання (а не навпаки), спрямованого виявлення, відновлення і пошук заданого сенсу; на процес розуміння впливають стійкий пізнавальний інтерес, позитивна мотивація, самостійне просування учня шляхом пізнання під керівництвом викладача, позитивний емоційний контакт учасників освітнього процесу.

Технологічне забезпечення даного прийому супроводжується за допомогою наступних прийомів: письмові розгорнуті відповіді щодо вивченого теоретичного матеріалу; ситуативні завдання, які відтворюють реальну педагогічну практику; завдання із професійно-орієнтованим змістом; проблемні ситуації, ілюстрація матеріалу з опорою на власний життєвий досвід.

Специфічними критеріями прийомів активізації розуміння виступають такі: професійно – педагогічна спрямованість; вираз ступеня проблемності розв'язуваної ситуації; здійснення адекватного перенесення змісту педагогічного знання до структури педагогічної культури; породження нового на основі усунення протиріч.

Прийоми продуктивної партисипації у формуванні педагогічної культури зумовлені педагогічною взаємодією з урахуванням життєвого досвіду та власне принципів організації процесу формування педагогічної культури. З іншого боку вони визначають реалізацію практико-орієнтованої тактики концепції, що розробляється. У практиці підготовки вчителя партисипація виконує роль принципової орієнтації на методи, що забезпечують аналіз, структурування та функціонування форм спільної діяльності суб'єктів освітнього процесу на основі співробітництва та співуправління.

Застосування прийомів продуктивної партисипації проектується в теоретичній, організаційно-методичній та практичній «площинах», у зв'язку з чим їх угруповання виглядає наступним чином:

1. Дискусія, обговорення, проблемне питання, логічне міркування, обґрунтування позиції, пояснення, колективне планування діяльності, взаємоконтроль, заохочення творчості та ін. - Теоретична підготовка.

2. Діалог, розподіл ролей, колективне планування діяльності, взаємне інструктування, пояснення, взаємний аналіз, підтримка діяльності, заохочення, взаємооцінка та ін. - Організаційно-методична підготовка.

3. Колективне вирішення завдання, діалог, обґрунтування позиції, логічне міркування, демонстрація рішення, аналіз, заохочення, підтримка в діяльності, взаємооцінка та ін. - Практична підготовка.

Прийоми спонтанних інновацій це активні методи, що інтенсифікують освітній процес і дозволяють педагогу досягти творчої обстановки при підготовці та в ході проведення занять, ефективно вирішувати проблему навчання та виховання, створювати умови та передумови формування інноваційного мислення студентів, якісного пізнання.

Основними прийомами спонтанних інновацій є: експертна група (незалежно від викладача оцінити якість засвоєння матеріалу, активність участі у занятті, культура поведінки); педагогічна розминка (закріплення та засвоєння основних досліджуваних категорій); оператор, суперечка рядів (пошук об'єктивно відомого, але суб'єктивного знання про педагогічну культуру та педагогічну діяльність); аналіз конспектів (аналіз змісту конспекту за чотирибальною системою).

Таким чином, використання прийомів методу додатковості сприяло підвищенню процесів адаптації студентів ціннісного ставлення до педагогічної культури. Застосування методу творчої інтерпретації наукового знання та життєвого досвіду сприяло посиленню інформаційної складової процесу формування педагогічної культури майбутнього вчителя. Прийоми активізації розуміння сприяли стимулюванню пізнавальної активності, підвищенню мотиваційної сфери студентів та прагнення до оволодіння цілісним педагогічним знанням у сфері педагогічної діяльності та

педагогічної культури у ній, формуванню сенсу цілісного педагогічного знання педагогічної культури у процесі дії з нею, набуття особистісного знання. Прийоми продуктивної участі сприяли реалізації механізмів співробітництва та співуправління у процесі формування педагогічної культури. Прийоми спонтанної інновації дозволяють створити будь-яку конфігурацію проведення занять, вкладених у формування інноваційного мислення, яке буде необхідне для педагогічної діяльності майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки.

Основним механізмом реалізації системи формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки є пізнавальна, культуротворча, навчально-творча, професійно-модельована діяльність, в якій підтримувалася та заохочувалася ініціатива, активність, що реалізуються культурно-спроможними інноваційними способами та засобами, розширення знань про педагогічну діяльність та педагогічну культуру, зокрема, та поповнення практичного багажу умінь та навичок у галузі педагогічної культури.

Отже, система формування педагогічної культури в інноваційному освітньому середовищі є єдністю цілей, змісту, внутрішніх механізмів, методів, прийомів і засобів, етапів формування компонентів педагогічної культури.

2.3. Організаційно-методичні рекомендації формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки

Ефективність реалізації концепції залежить від кількох факторів: компетентності педагога, що включає: знання теоретичних положень розробленої концепції, її теоретико-методологічних підстав, компонентів, а також можливостей її практичної реалізації; вміння творчої педагогічної

діяльності з впровадження даної концепції; якості особистості педагога, комплексу педагогічних умов, на тлі яких реалізується концепція формування педагогічної культури, відбору та структурування змісту процесу формування педагогічної культури та змісту.

Однією з причин, які забезпечують результативність досліджуваного процесу, є педагогічні умови, виявлення яких передбачає розгляд розроблених концептуальних положень з погляду їхнього практичного застосування.

У ході дослідження дійшли висновку про те, що орієнтація на партисипацію у формуванні педагогічної культури майбутніх викладачів закладу вищої освіти в процесі магістерської підготовки має бути витримана протягом усього процесу. Це може бути забезпечено врахуванням інтересів, потреб та особливостей суб'єктів освіти; визнанням унікальності кожної особи окремо та колективу в цілому; відкритої взаємодії учасників освітнього процесу; інтенсивністю та насиченістю навчальної діяльності; співуправлінням процесом взаємодії під час вирішення навчальних завдань; включенням студентів у колективну дослідницьку діяльність, призначену на формування педагогічної культури.

Продуктивна партисипація дозволяє актуалізувати життєвий досвід майбутніх вчителів, який є невідемним в організації співробітництва в освітньому процесі, під яким розумітимемо сукупність знань, почуттів, вчинків, що відображають та визначають світовідчуття особи на певних стадіях її розвитку; міра пізнання та використання законів; обсяг інформації здобутого теоретичного та практичного знання та, який визначається оцінкою, відбором та обробкою особистості тієї інформації, яка міститься у вихідній свідомості [53].

Важливою умовою є формування професійної самосвідомості майбутніх вчителів, методичними механізмами якої виступають ініціювання виходу в рефлексивну позицію. Виділення цієї умови визначається такими факторами: готовність до педагогічної діяльності вчителя розглядається як

професійно значуща якість особистості, тому процес підготовки майбутніх вчителів не може бути охарактеризований поза особистісним фактором.

Професійна самосвідомість — один із проявів цього фактора, оскільки є тим внутрішнім механізмом, завдяки якому людина здатна не тільки свідомо

сприймати впливи навколишнього середовища, а й самостійно, усвідомлюючи свої можливості, визначати міру та характер власної

активності. Формування у майбутніх викладачів закладу вищої освіти в процесі магістерської підготовки професійної самосвідомості, заснованої на

ціннісному ставленні до педагогічної діяльності як професійної, розглядаємо як одну з найважливіших педагогічних умов формування педагогічної

культури майбутніх вчителів.

Формування педагогічної культури майбутніх учителів означає розвиток його рефлексії, усвідомлення ним себе суб'єктом діяльності, носієм

певних суспільних цінностей; соціально-корисною діяльністю.

Наступна умова - включеність майбутніх вчителів до вирішення ситуативних завдань. Обґрунтуванням цієї умови є інтегративно-діяльнісний

підхід як науковий рівень дослідження та змістовно-процесуальний компонент моделі системи формування педагогічної культури майбутніх

вчителів. В даній умові вбачаємо і необхідність: пред'явлення майбутнім вчителям рішення комплексу ситуативних завдань, спрямованих на

виявлення сутності явища, що вивчається, або процесу, визначення «цілісності їх змісту, аналізу провідних закономірностей і принципів і т.д.

Виходячи зі специфіки формування педагогічної культури майбутніх вчителів включаємо до складу комплексу ситуативних завдань такі: 1) мотиваційні ситуативні завдання; 2) рефлексивно-творчі ситуативні

завдання; 3) гностико-евристичні ситуативні задачі. Сукупність даних видів ситуативних завдань має характерні подібні ознаки ситуативної педагогічної

задачі. Всі завдання постають об'єктами мисленнєвої діяльності, що включають спеціально задані умови та обставини. Водночас важливо

зауважити, що ці види ситуативних завдань будуть комплексовані відповідно

до змістовного наповнення цілісного педагогічного знання структурних та змістовних характеристик педагогічної культури.

- 1) Мотиваційні ситуативні завдання.
- 2) Рефлексивно-творчі ситуативні завдання.
- 3) Гностико-евристичні ситуативні завдання.

Додатковою можливістю збагачення особистості майбутнього вчителя, засвоєння основ педагогічної культури, реалізації особистісних професійних потреб, корекція особистісних професійно-педагогічних потреб та професійно значущих педагогічних якостей особистості виступає організація самостійної діяльності у навчальній та позанавчальній діяльності, залучення до діяльності студентів у рамках педагогічної інтернатури. Це, по суті, самостійна педагогічна діяльність, яка дає можливість набувати знань та вдосконалювати свої вміння самостійно.

Організація навчальної самостійної діяльності пов'язана із залученням студентів до навчально-дослідницького творчого пошуку, виконання творчих завдань, позначених темою семінару або лекційного заняття, вирішенням рефлексивно-педагогічних завдань, ведення щоденника саморозвитку, складання мультимедійних міні-проектів, участь у науково-студентських форумах та конференціях.

Для реалізації цього напрямку використали прийоми імітації професійної діяльності (ділові ігри, навчально-рольові, педагогічні ситуації), перекодування інформації, документальний кейс (складання аналітичних довідок, підготовка фрагментів навчальних занять на тему семінару та ін.), прийоми емоційного стимулювання, прийоми інтелектуального стимулювання, ситуації, що вимагають прояви відповідальності, рішення, мобілізації сил, дії, вільного вибору в діяльності та поведінці, визнання досягнень, розширення балансу розуміння.

Діяльність педагогічної інтернатури регламентується з боку професорсько-викладацького складу у підготовці студентів до самостійної педагогічної діяльності. Діяльність майбутніх вчителів у педагогічній

інтернатурі має індивідуальний характер, студенти займаються за індивідуальними планами, забезпечуються методичною літературою, рекомендаціями щодо здійснення діяльності.

Таким чином, включення студентів майбутніх викладачів закладу вищої освіти в процесі магістерської підготовки до різних видів самостійної педагогічної діяльності представляє широкі перспективи у формуванні педагогічної культури. У самостійній професійно-педагогічній діяльності студенти практично здійснюють самореалізацію своїх здібностей, знань, умінь, виявляють себе як майбутні професіонали.

Наступна умова – розробка спецкурсів, спрямованих на формування цілісного педагогічного знання про норми та цінності педагогічної культури, що збагачують обов'язкові педагогічні дисципліни. Дана умова обумовлена

тим, що державний освітній стандарт вищої педагогічної освіти не включає в свій зміст предмет, що формує педагогічну культуру майбутнього вчителя.

Водночас у кваліфікаційних характеристиках зазначається, що вчитель має володіти високим рівнем педагогічної культури. Це зумовлює необхідність

змістовного збагачення обов'язкових педагогічних дисциплін розробкою спецкурсів: «Педагогічна культура вчителя» та «Педагогіка особистості».

У процесі вивчення спецкурсу «Педагогічна культура вчителя» майбутні вчителі-студенти вимушені включатися до активної практичної діяльності, виконуючи завдання різного типу, розробляють індивідуальні моделі поведінки вчителя.

Впровадження цього спецкурсу супроводжується інформаційно-технічним забезпеченням, інноваційно-педагогічними технологіями (мультимедійні, партисипативні, рефлексивно-педагогічні).

Враховуючи, що формування педагогічної культури однією з умов передбачає формування цілісного педагогічного знання про норми, цінності педагогічної діяльності, розробили спецкурс «Педагогіка особистості».

Структура даного спецкурсу як інтегративно-функціонального за змістом через складність і різноманітність завдань потребує комплексного і

багато концептуального підходу як у визначенні змісту всіх її елементів, так і у встановленні зв'язків і відносин між ними. Відносна стабільність змістовної структури спецкурсу «Педагогіка особистості» характеризується ознаками інформаційної статичності та динамічності.

Обґрунтуванням необхідності розробки даного спецкурсу полягає в тому, що педагогічна культура вчителя є необхідною складовою педагогічної діяльності. Педагогічна культура вчителя, являючи собою гнучку систему компонентів, включає систему педагогічних поглядів на основі таких цінностей, які поряд з культурою розумової праці, культурою читання, культурою спілкування, культурою зовнішнього вигляду, культурою однієї педагогічної діяльності, включає і цінності педагогічної праці. До цінностей педагогічної праці віднесено професійно-педагогічні знання про закономірності педагогічного процесу, знання особливостей дитячого віку, ціннісне ставлення до світу дитинства, цінності, пов'язані з організацією взаємодії вчителя та учнів, технології навчання та виховання на різних етапах дитинства. Тому спецкурс «Педагогіка особистості» збагатичує педагогічні знання майбутніх вчителів у цьому напрямі та «приведе» до формування цілісного педагогічного знання про норми, цінності, технології педагогічної діяльності та формування образу Я вчителя в контексті педагогічної культури.

Логічний конструкт інтегративно-функціонального спецкурсу "Педагогіка особистості", таким чином, можна описати через його внутрішній зміст. Основний зміст розглянутого спецкурсу зосереджено на наступних розділах: об'єкт, предмет та завдання, сутність особистісно-орієнтованого підходу; періодизація; психолого-педагогічні доміанти розвитку на різних стадіях; основні напрями та технології навчання та виховання на різних стадіях; способи керівництва поведінкою на різних стадіях; складні педагогічні ситуації та способи їх вирішення на різних стадіях; технологія педагогічної підтримки та педагогічного супроводу на різних стадіях.

Інтегративно-функціональне позначення розроблених спецкурсів розглядаємо з кількох позицій:

- наукові підстави: виділення предмета, мети, завдань, центральних напрямів розвитку та змісту діяльності, шляхів професійної взаємодії педагога із суб'єктами освітнього простору;

- прикладний аспект передбачає використання теоретичних знань у педагогічній практиці, інтерпретація теоретичних педагогічних знань із позиції культуропедагогічних;

- практичний аспект забезпечує безпосередніми педагогічними рекомендаціями педагогів щодо організації та здійснення освітнього процесу в контексті особистісно-орієнтованої та культурологічної парадигми.

Структурно-функціональне «забарвлення» спецкурсів «Педагогічна культура вчителя» та «Педагогіка особистості» надають три взаємопов'язані структури, що становлять процес об'єднання в ціле: виступають як ціннісно-орієнтаційна основа діяльності вчителя за умов використання ним інновацій;

б) спосіб залучення особи до культури; в) активне залучення студентів майбутніх вчителів до духовно-творчих цінностей педагогічної культури є засобом самореалізації творчої особистості. 2. Особистісно-діяльнісна структура – приведення в дію механізмів узагальнення та способів пізнання. 3. Рефлексивно-професійна — формування ціннісної орієнтації майбутнього вчителя та його професійної, позиції в процесі перетворення цілісних знань про педагогічну діяльність, педагогічну культуру, про учня на педагогічні орієнтири діяльності.

Засвоєння цілісного педагогічного знання про норми, цінності педагогічної культури, на основі вивчення розроблених спецкурсів на дотриманні принципу системного підходу, що характеризується такими рисами:

1. Прагнення розглянути предмет аналізу як цілісну освіту.
2. Виявлення певної множини елементів, що становлять систему.
3. Встановлення способу зв'язків цих елементів.

4. Визначення субординаційних відносин елементів аналізованої структури.

5. Виявлення способу зв'язку явищ.

6. Виділення системоутворювальних зв'язків; які зберігають певну впорядкованість предмета аналізу.

7. Розгляд кожного компонента психології та педагогіки, кожної підсистеми.

8. Пізнання предмета як цілості через аналіз властивостей елементів, його складових, і, навпаки, аналіз властивостей елементів, з характеристики системи.

9. Фіксація предмета аналізу у дії, у безперервній зміні [24].

Ключовою фігурою в сучасній школі стає вчитель як носій загальнолюдських цінностей, як творець творчої особистості і тому спецкурси, «Педагогічна культура» та «Педагогіка особистості» повинні «занурити» майбутнього вчителя у вирішення бінарних завдань, адекватних самій логіці педагогічного процесу:

- аналітико-рефлексивні - завдання аналізу та рефлексії цілісного педагогічного процесу;

- конструктивно-прогностичні - побудови цілісного педагогічного процесу відповідно до загальної мети професійно-педагогічного рішення, прогнозування результатів та наслідків прийнятих рішень;

- організаційні завдання - реалізація різних варіантів освітнього процесу, поєднання різноманітних видів навчальної діяльності;

- оціночно-інформаційний компонент - збір, обробка та зберігання інформації про стан та перспективи педагогічної системи, її об'єктивну оцінку;

- корекційно-регулюючий компонент - корекція перебігу педагогічного процесу, встановлення необхідних комунікативних зв'язків, їх регулювання та підтримка.

Отже, підвищення ефективності формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладу вищої освіти в процесі магістерської підготовки забезпечується спеціальним чином підібраними педагогічними умовами, кожна з яких є суттєвим компонентом педагогічного процесу, безпосередньо пов'язаним з досліджуваним явищем і необхідним для його функціонування.

Основними чинниками, які впливають вибір педагогічних умов, виступають: 1) сутність та особливості розробленої концепції; 2) соціальне замовлення товариства вищій педагогічній освіті; 3) характеристика сутності формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладу вищої освіти в процесі магістерської підготовки з урахуванням специфіки освітнього процесу у закладі вищої професійно-педагогічної освіти; 4) результати констатуючого етапу експерименту з оцінки ефективності розробленої та реалізованої в реальному освітньому процесі педагогічного вишу концепції формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладу вищої освіти в процесі магістерської підготовки.

З наведених вище обставин, найбільш адекватними педагогічними умовами формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладу вищої освіти в процесі магістерської підготовки є: педагогічна взаємодія суб'єктного характеру на основі продуктивної партисипації; включеність майбутніх вчителів до вирішення ситуативних завдань; формування професійної самосвідомості; включення студентів до оптимального середовища для самостійної педагогічної діяльності; розробка спецкурсів, спрямованих на формування цілісного педагогічного знання про норми, цінності педагогічної культури.

Виділені педагогічні умови є необхідними, що випливає з аналізу психолого-педагогічної літератури, досвіду роботи ВНЗ, шляхів побудови концепції формування педагогічної культури майбутніх викладачів закладу вищої освіти в процесі магістерської підготовки і навіть результатів експериментальної роботи.

Новизна виділених умов полягає у їх: а) використанні для обраного предмета дослідження; б) змістовному наповненні; в) комплексне обґрунтування та подання.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВИСНОВКИ

Теоретико-педагогічні аспекти становлення проблеми формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладу вищої освіти дозволили усвідомити точки зору, що відображають різні підходи до розгляду сутності педагогічної культури, її особливості. Під педагогічною культурою розуміємо інтегративну професійно-особистісну якість, що поєднує у собі ціннісне ставлення дітей і педагогічної діяльності, ціннісні самовідносини, опору у педагогічній діяльності та поведінці на загальнокультурні норми, прагнення інновацій і творчості, що складається з взаємозалежних компонентів.

Визначено структурні компоненти педагогічної культури – мотиваційно-ціннісний (визначає культурні устремління, систему внутрішніх принципів та переконань у необхідності засвоєння педагогічної культури як професійно-значущої якості та характеризується сформованістю ціннісних уявлень, наявністю щодо цілісної «Я-концепцією»; коритивний (наявність загальнокультурної культури); знань, цілісного педагогічного знання, спрямованого на ціннісне ставлення до світу Дитинства та майбутньої професійної педагогічної діяльності та дозволяють успішно вирішувати педагогічні завдання); «Я – професіонал», індивідуальний досвід майбутнього вчителя, який інтегрує знання, ціннісні орієнтації, мотиви, потреби, що проектується на демонстрацію педагогічної культури в педагогічній діяльності); творчий (здатності входити у рефлексивну позицію стосовно образу «Я» у педагогічній культурі, вміння будувати та аналізувати моделі педагогічної культури у спілкуванні та взаємодії з учнями).

Розроблена концепція системи формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладу вищої освіти заснована на ідеї її безперервного формування в інноваційному освітньому середовищі через такі напрямки: у процесі навчання майбутніх викладачів закладу вищої освіти необхідно формувати педагогічну культуру як професійно-особистісну інтегративну

якість; зміст дисциплін педагогічного циклу, спецкурсів має бути структуровано згідно з концептуальними положеннями, що відображені в моделі системи формування педагогічної культури.

На основі синтезу системного, культурологічного, інтегративно-діяльнісного, середовищного та особистісно-орієнтованого підходів розроблено концептуальну модель формування педагогічної культури в інноваційному освітньому середовищі, що включає мотиваційно-цільове, змістовно-процесуальний, і контрольньо-оцінний компоненти.

Модель формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладу вищої освіти в процесі магістерської підготовки постає як єдність цілей, змісту, внутрішніх механізмів, методів, засобів конкретного способу навчання, а методи, прийоми та засоби виступають способами реалізації мети та змісту на конкретних етапах педагогічного процесу. Виділено такі етапи:

професійно-адаптивний та вдосконалення педагогічної культури. Основними методами та прийомами формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладу вищої освіти в процесі магістерської підготовки є прийоми методу додатковості, метод творчої інтерпретації наукового знання та життєвого досвіду, прийоми продуктивної партисипації, прийоми активізації розуміння, прийоми інтелектуального стимулювання, ігрові прийоми, рефлексивно-педагогічні прийоми.

Інноваційне освітнє середовище, яке розуміється як відкрита система, яка акумулює в собі цілеспрямовано створювані організаційно-педагогічні, процесуально-технологічні, інформаційні ресурси та на єдиних ціннісно-цільових підставах забезпечує інноваційність як спосіб і механізм формування компонентів педагогічної культури, формування суб'єктної позиції та змістовна зміна форм, методів та прийомів, технологій, спрямованих на формування педагогічної культури у майбутніх викладачів закладу вищої освіти в процесі магістерської підготовки.

Педагогічні умови, що сприяють ефективності реалізації розробленої моделі системи формування педагогічної культури у майбутніх викладачів

закладу вищої освіти в процесі магістерської підготовки, включають: педагогічну взаємодію суб'єктного характеру на основі продуктивної партисипації; розробка спецкурсів, спрямованих на формування цілісного педагогічного знання про норми та цінності педагогічної культури, що збагачують обов'язкові педагогічні дисципліни; формування професійної самосвідомості майбутніх вчителів, методичними механізмами якої виступають ініціювання виходу у рефлексивну позицію; включеність майбутніх вчителів до вирішення ситуативних завдань; включення студентів до оптимального середовища для самостійної педагогічної діяльності. Цей комплекс умов враховує основні положення концепції та забезпечує в експериментальному режимі її верифікацію.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуліна, О.А. Загальнопедагогічна підготовка вчителя у системі вищої педагогічної освіти. Миколаїв: Просвітництво, 2019, 141 с.

2. Абрамова, Н.Т. Цілісність та управління. Харків, 2014, 248 с.

3. Абросімова, З.Ф. Педагогічна культура вчителя. Наука та освіта Львівщини. № 2 (3). Львів: 2011, С.18-20.

4. Абросімов, В.М. Конструювання освітнього середовища формування економічної культури школярів: автореф. Дніпро, 2017, 18с.

5. Абулханова-Славська, К.А. Діяльність та психологія особистості. Київ: Наука, 2017, 335 с.

6. Авер'янов, А.М. Системне пізнання світу. Методологічні проблеми. Івано-Франківськ: Політвидав, 2015, 263с.

7. Азаров, Ю.П. Про цілісність педагогічного процесу. Технологія педагогічного впливу. Одеса, 2013.

8. Алещенко, С.В. Проблеми формування педагогічної культури вчителя сучасної школи. За ред. В.А. Дмитрієнко, А.А. Степанова. Дніпро: Вид-во ДПУ, 2014, 120 с.

9. Алмазов, Б. Н. Психічна середова дезадаптація неповнолітніх. Ужгород: УрНУ, 2016, 150 с.

Ю.Ананьєв, Б.Г. Про проблеми сучасного людинознавства. Харків: Наука, 2014, 380 с.

11. Ананьєв, Б.Г. Людина як пізнання. Львів: ЛДУ, 2013, 339 с.

12. Андреев, А.Л. Місце мистецтва у пізнанні світу. Миколаїв: Політвидав, 2017, 253 с.

13. Андреев, В.М. Досвід комп'ютерної діагностики творчих здібностей студентів. Кропивницький, 2019, 317 с.

14. Н.Андреев, В.І. Педагогіка творчого саморозвитку: інновац. Курс. навч. посібник для вузів. Харків: Вид-во Харків. ун-ту, 2016, 565с.

15. Андриаді, Г.П. Основи педагогічної майстерності: навч. посібник для студ. середовищ. пед. навч. закладів. Під ред. академіка РАВ А.І. Пискунова. 2-ге вид., із випр. і допов. Київ: ТЦ Сфера, 2011, 512 с.

16. Анікаєва, Т. В. Освітнє середовище школи як умова професійного самовизначення старшокласників. дис. Суми, 2013, 220 с.

17. Анохін, А.М. Педагогічна середовище як умову формування творчої особистості студента педвузу. Ужгород, 2012.

18. Анцибор, М.М. Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів щодо дисциплін педагогічного циклу. Харків: Прометей, 2019, 239 с.

19. Аркін, Є.А. Дитина у дошкільні роки. Під ред. О.В. Запорожця, В.В. Давидова. Ірпінь: НОсвіта, 2018, 446 с.

20. Арнольдов, А. І. Введення в культурологію. навч. посібник. Київ: Народна Академія культури та загальнолюдських цінностей, 2019, 352 с.

21. Артюхіна, А.І. Професійно-особистісний розвиток студентів в освітньому середовищі вишу. навч. посібник. Мирноград: Вид-во МДМУ, 2016, 122 с.

22. Архангельський, С.І. Навчальний процес у вищій школі, його закономірні основи та методи. Дніпро: Вищ. шк., 2018, 368 с.

23. Асмолов, А.Г. Психологія особистості. Миколаїв: Вид-во МДУ, 2015, 367 с.

24. Асмус, В.Ф. Проблеми інтуїції у філософії та математиці. Київ: Думка, 2017, 312 с.

25. Астаф'єва, Н.В. Методологія управління інноваційним розвитком університетських комплексів. дис. Суми, 2008, 357 с.

26. Афанасьєв, В.Ф. Системність та суспільство. Хмельницький: Політвидав, 2016, 368 с.

27. Афанасьєва, Т.П. Профільне навчання: педагогічна система та управління. Книга №2. Управління профільним навчанням старшокласників метод, посібник за ред. Н.В. Немовий Миколаїв: АПКіППРО, 2015, 84 с.

28. Бабанський, Ю.К. Оптимізація навчально-виховного процесу. Одеса: Проревітництво, 2012, 192 с.

29. Баєва, Т.А. Психологічна характеристика освітнього середовища: діагностика та оцінка. Вісті Українського державного педагогічного університету імені О. Гончара. Вип. № 2(3): Психолого-педагогічні науки (психологія, педагогіка, теорія і методика навчання). Дніпро: 2012, С.16-26.

30. Баженов, Л.Б. Філософія природознавства. Вип. № 1 Харків: Політвидав, 2016, 413 с.

31. Балабанов, ІТ.І. Методологічні проблеми проектної діяльності. Суми: Наука, 2019, 200 с.

32. Балашов, М.М. Формування готовності вчителя до роботи у системі розвиваючого навчання умовах загальноосвітнього закладу. Черкаси: Пеленг, 2011, 64 с.

33. Бал, С. А. Теорія навчальних завдань: Психолого-педагогічний аспект. Одеса: Педагогіка, 2016, 183 с.

34. Барабанщиків, А.В. Педагогічна культура викладача вищої військової школи. Вінниця: ВПА, 215, 173 с.

35. Басов, М. Я. Педологія - наука про дитину. Педологічний журнал. Вип. № 1. Черкаси, 2013, С. 4-7.

36. Баталов, А. А. Професійне мислення: Філософські проблеми. автореф. дис. Одеса, 2016, 14с.

37. Батаршев, А.В. Психодіагностика здатності до спілкування, або як визначити організаторські та комунікативні якості особистості. Миколаїв: Владос, 2019, 176 с.

38. Батищев, Г.С. Введення у діалектику творчості. Рівне: РХП, 2017, 464 с.

39. Батищев, С.Я. Завдання системи професійно-технічної освіти в умовах початку ринкової економіки. Мелітополь: Асоц. Проф. освіта, 2013, 91с.

40. Батюкова, З. І. Інтеграція України у світовий освітній простір. Педагогіка. Вип. № 3. Київ, 2018, С. 98-102.

41. Бахтін, М.М.. Естетика словесної творчості. 2-ге вид. Миколаїв, 2016.

42. Безрукова, В.С. Інноваційна готовність педагога - якість інтеграційна. Інноваційні основи проектування педагогічних технологій. Севастополь. Вид-во Сев. інж. пед. ін-та, 2013, С. 25-27.

43. Безрукова, В.С. Педагогіка. Проективна педагогіка. навч. посібник для інженер.-пед. ін-тів та індустр.-пед. технікумів. Севастополь: Ділова книга, 2018, 344 с.

44. Безрукова, В.С. Педагогічна інтеграція: сутність, склад, реалізація. метод, розробки. Львів, 2017, 50 с.

45. Бекон, Ф. Твори у 2-х т. Харків: Думка, 2018, 575 с.

46. Біленький, Г.І. Тенденції освіти. Інтеграція освіти. Вип. №1. Дніпро, 2018, С. 18-26.

47. Беліков, В.А. Філософія освіти особистості: діяльнісний аспект. Монографія. Черкаси: Владос, 2014, 357 с.

48. Белкін, А.С. Вікова педагогіка. Дніпро, 2019, 270с.

49. Белкін, А.С. Дисертаційна рада з педагогіки (досвід, проблеми, перспективи). Київ, 2015, 208с.

50. Белкін, А.С. компетентність. Професіоналізм. Майстерність. Маріуполь: ВАТ «Півд.-Маріуп.кн.вид-во», 2014, 176с.

51. Белкін, А.С. Основи вікової педагогіки. Маріуполь: Академія, 2012, 192 с.

52. Белкін, А.С. Педагогічний моніторинг освітнього процесу. Вип. № 3. Одеса: Вид-во ШДП, 2017, 47с.

53. Белкін, А.С. Теорія та практика вітогенного навчання з топографічним методом проєкцій. Дніпро, 2014, 12с.

54. Блюзерцев, Є.П. Методологічні засади вивчення освіти. Вісник Львів. ун-ту. Сер. Педагогіка. Вип. № 7. Львів, 2015, С. 4-28.

53. Белухін, Д.А. Особистісно-орієнтована педагогіка. Миколаїв: Мик. психол.-соц. ін-т, 2015, 448 с.

56. Беляєв, Г.Ю. Педагогічна характеристика освітнього середовища у різних типах освітніх установ. Ірпінь: ІЦКПС, 2014, 217 С.

57. Беляєва, Л.А. Філософія виховання як основа педагогічної діяльності. Одеса, 2013, 125с.

58. Бенін, В. Педагогічна культура: філософсько-соціологічний аналіз. навч. посібник. /Вінниця, 2012, 465 с.

59. Бенін, В.Л. Сутність поняття педагогічна культура. Понятійний апарат педагогіки та освіти. Вип. № 2. Харків, 2018, С. 275-283.

60. Берг, А.І. Кібернетика - наука про оптимальне управління. Львів: Енергія, 2016, 64с.

61. Бердяєв, Н.А. Самопізнання (досвід філософської автобіографії). Київ: Міжнародні відносини; 2016, 336 с.

62. Бережнова, С.В. Основи навчально-дослідницької діяльності студентів. навч. для студентів утворив установ середовищ. проф. Освіти. Миколаїв: Академія, 2015, 127с.

63. Берталанфі, Л. Загальна теорія систем (критичний огляд досліджень із загальної теорії систем). Харків, 2019.

64. Бершадський, М.Є. Розуміння як педагогічна категорія (моніторинг когнітивної сфери: чи розуміє учень те, що вивчає?). Рівне: Центр «Педагогічний пошук», 2014, 176 с.

65. Беспалько, В.П. Про можливість системного підходу в педагогіці. Педагогіка. Вип. № 7. Львів, 2017, С. 7-13.

66. Беспалько, В.П. Основи теорії педагогічних систем (Проблеми та методи психолого-педагогічного забезпечення технічних навчальних систем). Вінниця: Вид-во ВДУ, 2017, 304 с.

67. Беспалько, В.П. Основи теорії педагогічних систем. Вінниця: Вид-во Він. ун-ту, 2017, 204 с.

68. Беспалько, В.П. Педагогіка та прогресивні технології навчання. Харків: Педагогіка, 2019, 192с.

69. Біблер, В.С. Від наукоучення до логіки культури: два філософські введення двадцять перше століття. Одеса: Політвидав, 2011, 413с.

70. Бім-Бад, Б.М. Антропологічні основи теорії та практики освіти. Педагогіка. Вип. № 5. Дніпро, 2014, С. 3-10.

71. Бір, Ст. Кібернетика та управління виробництвом. Миколаїв, 2013, 412 с.

72. Блауберг, І.В. Становлення та сутність системного підходу. Харків: Наука, 2013, 270 с.

73. Блауберг, І.В. Становлення системних ідей у науці та філософії. 36. ст. Відп.ред. І.В.Блауберг, В.Н.Садовський. Київ: ВНІСИ, 2016, 81с.

74. Блонський, П.П. Вибрані педагогічні та психологічні твори. у 2-х т. Миколаїв: Педагогіка, 2015, 304 с.

75. Блонський, П.П. Педологія. підручник для вищих педагогічних навчальних закладів. Львів, 2017, 338 с.

76. Богін, В.Г. Навчання рефлексії як спосіб формування творчої особистості. Сучасна дидактика: теорія – практиці. За ред. І.Я. Лернера, І.К. Журавльова. Харків, 2013, 176 с.

77. Боденко Б.М. Педагогічні умови загальнокультурного становлення школяра в освітньому середовищі. Львів: Дослідницький центр проблем якості підготовки фахівців, 2016, 93 с.

78. Бодіна, Є. А. Розвиток як «наращування життєвості». Виховання школярів. Вип. № 6. Дніпро, 2015, С. 7-9.

79. Божович; Л.І. Проблеми формування особистості: Вибрані психологічні праці. За ред. Д.І. Фельдштейна, Л.І. Божович. Вінниця; Він: Ін-т практичної психології; МОДЕК, 2014, 349 с.

80. Бойко, В.В. Енергія емоцій у спілкуванні: погляд на себе та інших. Харків: Фішн, 2016, 472 с.

81. Болтянська, Т. О. Ситуативні завдання як засіб формування фінансово-економічного мислення студентів технікуму. дис. Рівне, 2016, 193 с.

82. Бондаревська, Є.В. Основи педагогічної культури. Рівне: РДПІ, 2013, 16 с.

83. Бондаревська, Є.В. Педагогіка: особистість у гуманістичних теоріях та системах виховання. навч. посібник. Дніпро, 2019, 560 с.

84. Бондаревська, Є.В. Педагогічна культура як суспільна та особистісна цінність. Педагогіка. Вип. 3. Черкаси, 2019, С. 37-43.

85. Бондаревська, Є.В. Теорія та практика особистісно-орієнтованої освіти. Хмельницький, 2012, 351 с.

86. Бор, Н. Атомна фізика та людське пізнання. Харків.: Вид-во інозем.літ., 2015, 151с.

87. Бор, Н. Вибрані наукові праці у 2-х т. Харків: Накба, 2014, 583 с.

88. Бордовська, Н.В. Педагогіка. підручник для вузів. Суми: Вид-во «Шітер», 2018, 364 с.

89. Борзенков, В.Л. Аналіз навчальної інформації як основа вибору методів та форм організації процесу навчання. дис. Львів, 2017, 120 с.

90. Борисова, Т.Ф. Освітній простір як чинник соціального виховання інколярів. Дис. Миколаїв, 2019, 204 с.

91. Боритко, Н. М. У просторі виховної діяльності: монографія. навч. ред. Н. К. Сергєєв. Черкаси: Зміна, 2011, 181с.

92. Бочарова, В.Г. Педагогіка соціальної роботи. Київ: SvK Аргус, 2014, 207 с.

93. Брехман, І.І. Введення у валеологію. Львів, 2017, 57 с.

94. Бродський, Ю: С. Педагогізація середовища як соціально-педагогічний результат інтеграції виховних взаємодій. дис. Львів, 2013, 234 с.

95. Бродський, Ю. С. Сенс життя людини та функції виховання та середовища. Методологія, теорія та практика виховних систем: пошук триває. Харків, 2016, С. 14-17.

96. Бусва, Л.П. Людина: діяльність та спілкування. Київ: Думка, 2018, 216 с.

97. Бунге, М. Інтуїція та наука. пров. з англ. ред. та після сл. В. Г. Виноградова. Суми: Прогрес, 2017, 187 с.

98. Бухарова, Г. Д. Поняття «завдання» у гносеології теорії навчання: Навчально-методичне забезпечення викладання педагогічних дисциплін. тез. доп. наук. конф., 27-28 травня 2017. Львів. держ. нед. ун-т, /Львів, 2017.

99. Бушуєва, Г.М. Комунікативні завдання як засоби формування комунікативних умінь у молодших школярів. дис. Київ, 2013, 206с.

100. Бистрицький, Є.К. Феномен особистості: світогляд, культура, буття. Ін-т філософії. Київ: Наукова думка, 2012, 195 с.

101. ВанГанді, Артур Б. 108 шляхів до блискучої ідеї. пер.с англ. Луцьк: Попурі, 2016, 224 с.

102. Введення у наукове дослідження з педагогіки. навч. посібник для студентів нед. ін-тов. Ю.К. Бабанський, В.І. Журавльов, В.К. Розов та ін: під ред. В.І. Журавльова. Київ: Просвітництво, 2018, 239 с.

103. Введення у філософію. підручник для вузів: у 2-х ч. Миколаїв: Політвидав, 2019, 639 с.

104. Вініков, В.А. Теорія подібності та моделювання. Вінниця: Вища школа, 2016, 78 с.

105. Вербицький, А.А. Нова освітня парадигма та контекстне навчання. монографія Дніпро: Дослідницький центр проблем якості підготовки фахівців, 2019, 75 с.

106. Вертгеймер, М. Продуктивне мислення. Миколаїв: Прогрес, 2017, 336 с.

107. Вітров, А.А. Семіотика та її основні проблеми. Харків: Політвидав, 2018, 264 с.

108. Відт, І. Є. Педагогічна культура: становлення, зміст та смисли. Педагогіка. Вип. №3. Рівне, 2012, С. 3-7

109. Вікуліна, М. А. Особистісно-орієнтований підхід у педагогіці: теоретичне обґрунтування та шляхи реалізації. навч. посіб. Ніжин: Н. Ніжин Вид-во НДЛУ ім. Н.А. Добролюбова, 2014, 296 с.

110. Вінер, Н. Кібернетика. Або управління та зв'язок у тварині та машині. Суми: Наука, 2013, 334 с.

111. Вишнякова, С.М. Професійна освіта. словник. Юрочеві поняття, термини, актуальна лексика. Миколаїв: МДЦ, 2019, 538 с.

112. Вікова та педагогічна психологія. Хрестоматія. укл. І.В. Дубровіна, А.М. Прихожан, В.В. Зацепін. Дніпро: Академія, 2015, 368 с.

113. ПЗ. Волкова, Л.В. Педагогі як суб'єкти освітнього процесу в школі. автореф. Рівне, 2011, 23 с.

114. Воробйов, Н.С. Про педагогічну культуру майбутнього вчителя. Педагогіка, Вип. № 1. Харків, 2012, С. 66-70.

115. Воронцова, В. П. Гуманітарно-аксіологічні основи постдипломної освіти педагога: монографія. Львів, 2017, 421 с.

116. Вульф, Б.З. Педагогіка рефлексії. Луцьк: Магістр, 2019, 97 с.

117. Виготський, Л.С. Уява та творчість у дитячому віці. психологічний нарис. Київ: Просвітництво, 2019, 93 с.

118. Виготський, Л.С. Педагогічна психологія. Харків: Педагогіка, 2011, 480 с.

119. Гавронська, Ю.Ю. Середовичий підхід до побудови інтерактивного навчання спеціальним хімічним дисциплінам студентів педагогічного вишу. Вісті Українського державного педагогічного університету імені О.І. Вернадського.: Сер.: Природні та точні науки (фізика, математика, хімія, сучасна техніка та технологія, природознавство, економіка, методика викладання точних та природничих наук). Вип. №8 (38). Київ, 2017, С. 171-185.

120. Газман, О.С. Педагогічна підтримка дітей освіти як інноваційна проблема. Черкаси, 2014, 480 с.

121. Гайсіна, Г.І. Культурологічний підхід у теорії та практиці педагогічної освіти. дис. Миколаїв, 2012, 353 с.

122. Гальперін, П.Я. Методи навчання та розумовий розвиток дитини. Миколаїв: Вид-во МДУ, 2015, 45 с.

123. Гамезо, М.В. Атлас з психології. Дніпро: Просвітництво, 2016, 163 с.

124. Ганеліна, Ш.І. Історія педагогіки. Харків: Навчледгіз, 2014, 275 с.

125. Гафурова, Н.В. Інтелектуально-особистісний розвиток учнів у дослідницькій діяльності. Монографія. Київ: Київ. держ. ун-т., 2014, 110 с.

126. Гафурова Н.О. Конструювання середовища, що розвиває обдарованість особистості. дис. Київ, 2016, 165 с.

127. Гвіпшані, Д. М. Вибрані праці з філософії, соціології та системного аналізу. Миколаїв: Канон + РГО "Реабілітація", 2017, 672 с.

128. Гегель, Г.В.Ф. Наука логіки. Дніпро: Наука, 2015, 800 с.

129. Гегель, Г.В.Ф. Енциклопедія філософських наук у 3-х т. Рівне, 2015, 1977.

130. Гергей, Т. До характеристики моделі вирішення навчальних завдань. Зап. психології. Вип. № 6. Львів, 2013, С. 51-59.

131. Гершунський, Б.С. Освітньо-педагогічна прогностика. Теорія, методологія, практика. навч. посібник. Київ: Флінта: Наука, 2013, 768 с.

132. Гершунський, Б.С. Філософія освіти для XXI ст. (У пошуках практико-орієнтованих освітніх концепцій). Дніпро: ІнтерДіалект, 2017, 697 с.

133. Генціанський, В.І. Основи теоретичної педагогіки. Суми: СБУ, 2012, 149 с.

134. Гібсон, Дж. Екологічний підхід до зорового сприйняття. пров. з англ. Дж. Гібсон) загальна ред. та вступна стаття А.Д. Логвиненко. Луцьк: Прогрес, 2018, 464 с.

135. Гіршман, М.М. Літературний твір: теорія та практика аналізу. Миколаїв: Олімп, 2011, 298 с.

136. Гмурман, В.Є. Загальні засади дидактики. Харків: Педагогіка, 2017.

137. Гмурман, В.Є. Тенденції розвитку педагогіки. За ред. П.Р. Атутова, М.Н.Скаткіна, Я.С.Турбовського. Методологічні проблеми розвитку педагогічної науки. Одеса: Педагогіка, 2015, 240 с.

138. Гозман, Л.Я. Самоактуалізаційний тест. Миколаїв: М. Українська педагогічна агенція, 2015, 44 с.

139. Головіна, Є.С. Педагогічне сприяння формуванню професійної культури майбутніх соціальних педагогів у вузі. дис. Суми, 2015, 189 с.

140. Гоноболін, Ф.М. Книга про вчителя. Чернігів: Пресвітництво, 2015, 260 с.

141. Гофман, А.Б. Мода та люди. Нова теорія моди та модної поведінки. Дніпро: Політвидав, 2011, 319 с.

142. Григорович, Л.А., Марцінковська, Т.Д. Педагогіка та психологія: Навч. посібник. Київ: Гардаріки, 2014, 480 с.

143. Григор'єв, В. І. Наука та техніка в контексті культури: монографія. Миколаїв: Вид-во УДН, 2019, 160 с.

144. Громов, І.А. Методологія наукового пізнання та теорія цінності Е. Дюркгейма. Соціологічне дослідження. Вип. № 8. Львів, 2016, С. 123-132.

145. Громико, Ю.В. Мислительська педагогіка (теоретико-практичний посібник з освоєння вищих зразків педагогічного мистецтва). Тернопіль: Технопрінт, 2015, 376 с.

146. Грузд'єв, П.М. Питання виховання мислення» у процесі навчання. Львів: АПН РСФСР, 2019, 356 с.

147. Гуревич, П.С. Культурологія. навч. посібник. Вид. 2-ге. Одеса: Знання, 2018, 288 с.

148. Гусинський, Б. Н. Введення у філософію освіти. Чернігів: Видавнича корпорація Логос, 2019, 224 с.

149. Давидович, В. Є. У дзеркалі філософії. Львів: Фелікс, 2017, 448 с.

130. Давидович, В. Є. Сутність культури. Дніпро: Вид-во Зростання,
Дніпр. ун-ту, 2019, 264 с.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України